Agroalimentari

Informe Sectorial

1r semestre 2022

El sector agroalimentari davant el repte de la inflació

L'evolució dels preus, clau per al sector el 2022

Modernització del regadiu i gestió eficient de l'aigua

Oli d'oliva espanyol: l'or líquid que cal posar en valor

CaixaBank Research

INFORME SECTORIAL
Agroalimentari Primer Semestre 2022

CaixaBank Research
Enric Fernández Economista en cap
José Ramón Díez Director d'Economies i Mercats Internacionals
Oriol Aspachs Director d'Economia Espanyola
Sandra Jódar Directora d'Estratègia Bancària
Judit Montoriol Coordinadora de l'*Informe Sectorial Agroalimentari*
Col·labora en aquest número: Sergio Díaz

Data de tancament d'aquesta edició: 17 de març de 2022

Sumari

1r Semestre 2022

02 L'EVOLUCIÓ DELS PREUS, CLAU PER AL SECTOR EL 2022

Les perspectives per al conjunt de l'economia espanyola i per al sector agroalimentari en particular estan molt condicionades per l'evolució de les pressions inflacionistes, en especial les energètiques.

16 AVANÇANT EN LA MODERNITZACIÓ DEL REGADIU I EN LA GESTIÓ EFICIENT DE L'AIGUA

La sequera d'aquest hivern ha intensificat un dels desafiaments més importants de l'agroalimentari espanyol: millorar l'ús dels recursos hídrics davant una major escassetat d'aigua.

26 OLI D'OLIVA ESPANYOL: L'OR LÍQUID QUE CAL POSAR EN VALOR

El sector oleícola ha de millorar l'orientació al client final, potenciar la diferenciació que aporti valor afegit i defensar el lideratge i el posicionament internacional.

«Casa del pare, vinya de l'avi i oliverar del besavi.»

DITA POPULAR

Agroalimentari

PUNT DE PARTIDA I PERSPECTIVES DEL SECTOR AGROALIMENTARI EL 2022

CaixaBank Research

1 L'evolució de la indústria agroalimentària era molt positiva abans de l'esclat de la guerra a Ucraïna:

ÍNDEX DE LA XIFRA DE NEGOCIS	VARIACIÓ EL 2021
Indústria alimentària	+8,4%
Fabricació de begudes	+13%

2 La demanda d'aliments de les llars s'anava normalitzant gràcies a la millora de la situació sanitària...

DESPESA EN ALIMENTACIÓ I EN RESTAURACIÓ*	VARIACIÓ EL 2021 (EN RELACIÓ AMB EL 2019)
Despesa en supermercats i en grans superfícies d'alimentació	+34,8%
Despesa domèstica en restauració	+13,5%
Despesa turística en restauració	–23%

*Pagaments amb targetes espanyoles i estrangeres als TPV de CaixaBank.

3 ...i les exportacions agroalimentàries continuaven sent un motor de creixement.

Exportacions

+11,2% el 2021

59.000 milions d'euros

Superàvit comercial

+1,5% del PIB

4 No obstant això, el sector agrari va començar a patir l'encariment dels costos de producció ja el 2021...

COSTOS INTERMEDIS DEL SECTOR AGRARI	VARIACIÓ EL 2021
Energia i lubrificants	+34,7%
Fertilitzants	+27,4%
Pinsos	+12,6%

5 ...i les perspectives per al 2022 són alcistes a causa del conflicte bèl·lic.

6 La guerra afectarà de manera directa el sector agroalimentari, perquè Rússia i Ucraïna són grans exportadors de productes agraris a nivell mundial...

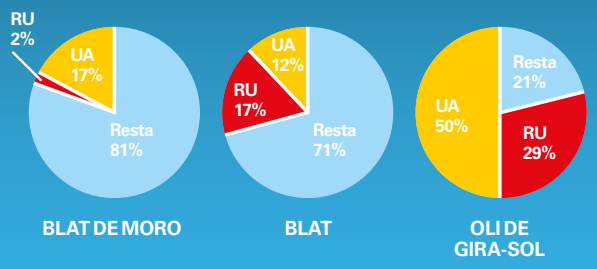

7 ... y también por los efectos del alza de los costes del transporte en las exportaciones.

Resum executiu

Perspectives incertes per a un 2022 condicionat per les pressions inflacionistes

L'esclat de la guerra a Ucraïna ha eclipsat les perspectives positives que prevèiem per a l'economia espanyola en aquest 2022. Tot i que, al final de l'any passat, ja havien aparegut en escena alguns factors que van restar dinamisme a la recuperació econòmica, com la propagació de la variant òmicron, les distorsions en les cadenes globals de proveïment i les pressions inflacionistes, sobretot dels preus energètics, **el conflicte armat a Ucraïna ha passat a ser el principal focus d'atenció i el major condicionant de l'evolució econòmica a curt termini**. Encara és aviat per saber l'abast i la repercussió del conflicte sobre l'economia espanyola i sobre el sector agroalimentari en particular, però, sense cap mena de dubte, el principal canal d'impacte és l'augment dels costos energètics.

En aquest sentit, es pot afirmar que plou sobre mullat. El 2021, la capacitat productiva del sector agroalimentari es va veure molt pressionada per l'alça dels costos de producció (energia, fertilitzants i pinsos), un aspecte vinculat als colls d'ampolla i a les pressions inflacionistes d'abast més global esmentats anteriorment. El conflicte d'Ucraïna és un nou xoc energètic i retardarà la normalització del funcionament de les cadenes globals de valor.

L'impacte pel canal exportador serà limitat, ja que el pes del mercat rus ja s'havia reduït de forma dràstica des del 2014 arran del «veto rus» a la importació de productes agrícoles europeus (les exportacions agroalimentàries a Rússia i a Ucraïna amb prou feines van representar el 0,4% i el 0,3% del total el 2021, respectivament). No obstant això, el sector patirà un impacte notable de manera directa pel fort encariment de certes entrades procedents del «graner d'Europa». En concret, el 27% i el 62% de les importacions de blat de moro i d'oli de gira-sol, respectivament, procedeixen d'Ucraïna, i Rússia és un proveïdor important d'adobs minerals. A més a més, la guerra està generant un fort augment del preu de les primeres matèries agrícoles, que també afectarà de forma molt destacable el sector agroalimentari.

Si posem el focus a mitjà termini, les expectatives estan posades en els fons Next Generation EU (NGEU), que han de ser un revulsiu per a la inversió en innovació i per a la transformació digital, i això ajudarà a consolidar l'elevada competitivitat internacional de la qual gaudeix el sector agroalimentari espanyol. Una prova d'això és **l'excel·lent xifra d'exportacions agroalimentàries del 2021**, que, amb un augment de l'11,2%, va batre un nou rècord i va assolir els 59.000 milions d'euros.

Pel costat de la demanda, s'espera una **normalització plena dels patrons de consum d'aliments**, dins i fora de la llar, a mesura que la situació sanitària es normalitzi. Així ho reflecteixen les dades internes de pagaments amb targeta als terminals de punt de venda (TPV) de CaixaBank: la despesa dels espanyols als supermercats continua sent elevada i la despesa en restauració ja supera el nivell previ a la crisi. En aquest àmbit, preocupa que un increment persistent dels preus dels aliments acabi reduint el poder adquisitiu dels consumidors i el consum real. D'altra banda, esperem que la recuperació del turisme internacional doni suport a la despesa en restauració dels estrangers, un segment que encara mostra un important gap en relació amb les xifres prèvies a la crisi.

La sequera d'aquest hivern ha posat de manifest un dels desafiaments més importants als quals s'enfronta el sector: millorar **l'ús dels recursos hídrics davant un escenari de major escassetat d'aigua**, un aspecte que analitzem amb detall al segon article d'aquest informe. En efecte, el canvi climàtic comporta un esforç ingent per adaptar el regadiu espanyol a les noves circumstàncies, i, en aquest sentit, les inversions dels fons NGEU seran un gran suport per modernitzar els regadius, amb l'objectiu de promoure l'estalvi d'aigua i l'eficiència energètica.

A l'últim article d'aquest informe, analitzem en profunditat el sector oleícola, un sector amb una tradició arrelada al nostre país i del qual som una gran potència productora i exportadora a nivell global **(produïm el 46% de l'oli d'oliva mundial)**. El sector s'ha d'esforçar per diferenciar i posar en valor un producte cada vegada més demandat per la seva qualitat i per les seves excel·lents propietats.

Situació i perspectives

L'evolució dels preus, clau per al sector agroalimentari el 2022

Les perspectives per al conjunt de l'economia espanyola estan molt condicionades per l'evolució de les pressions inflacionistes, en especial les energètiques. El sector primari ja venia patint l'alça dels costos de producció, i el conflicte bèl·lic a Ucraïna no ha fet més que agreujar la situació. Malgrat l'encariment de l'energia, la indústria agroalimentària evoluciona de forma més positiva, i, ara com ara, no sembla que es vegi gaire afectada per la falta global de subministraments. Els indicadors de demanda apunten al fet que els patrons de consum d'aliments, dins i fora de la llar, estan tornant a la normalitat, tot i que preocupa que una major persistència de l'increment dels preus dels aliments acabi reduint el consum real. La dada més positiva l'ofereix el sector exterior: les exportacions agroalimentàries van avançar un considerable 11% el 2021, xifra que demostra l'elevada competitivitat internacional de la qual gaudeix el sector agroalimentari espanyol.

L'alça dels costos de producció menyscaba l'evolució del sector primari

Ja s'ha publicat una bona part de les estadístiques referents al 2021, de manera que és un bon moment per fer balanç de l'any que hem deixat enrere. Començant pel sector primari, les dades de la comptabilitat nacional mostren que el valor afegit brut (VAB) en termes reals va recular el 5,5% el 2021, després d'haver registrat un avanç del 4,4% el 2020 i de mostrar un comportament contrari al del conjunt de l'economia (el PIB va avançar el 5,0% el 2021 després de la caiguda del 10,8% del 2020). Així i tot, la lectura d'aquestes dades no ha de ser gaire pessimista, perquè palesen un retorn a la normalitat després d'un funcionament excepcional el 2020. Així, si comparem el nivell del 4T 2021 amb el del 4T 2019, el VAB del sector primari se situa el 2,6% per damunt del nivell previ a la crisi, i la seva contribució al conjunt de l'economia és similar a l'anterior a la pandèmia (el 2,7% del VAB el 2021, en relació amb el 3,4% del 2020 i amb el 2,9% del 2019).

El sector primari encara supera el nivell previ a la crisi malgrat la reculada experimentada el 2021

Variació (%)

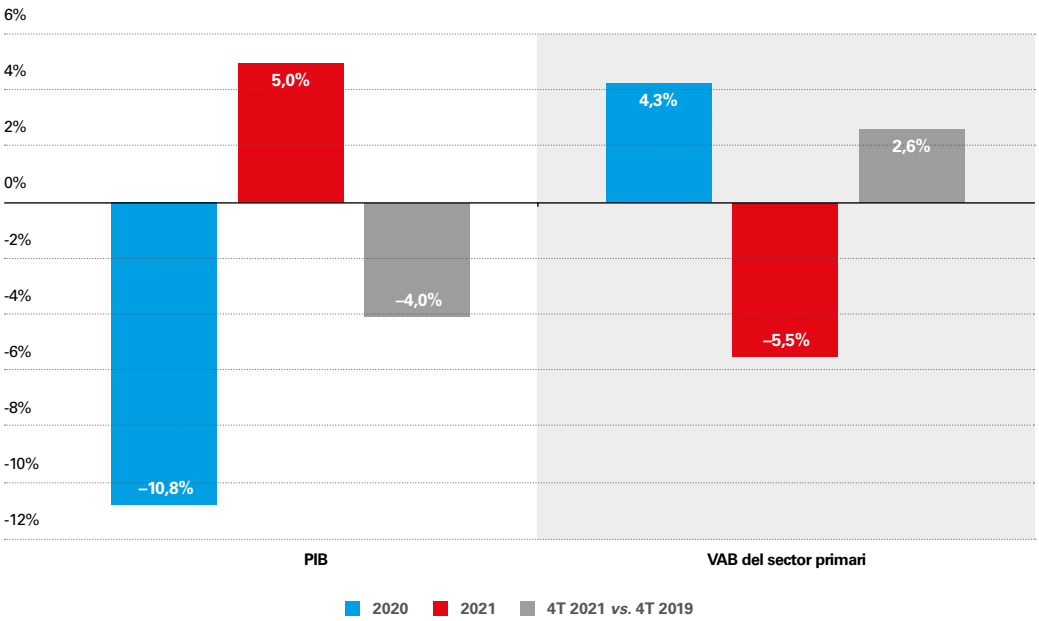

Nota: Dades en termes reals.
Font: CaixaBank Research, a partir de dades de l'INE.

Els **Comptes Econòmics de l'Agricultura** que publica el Ministeri d'Agricultura, Pesca i Alimentació (MAPA) permeten aprofundir més en els diferents components que conformen el VAB de la branca agrària.[1] Segons aquesta estadística, recollida a la taula de la pàgina següent, el 2021, la producció agrària va augmentar el 7,8% en termes de valor, un increment degut exclusivament a l'encariment dels preus, ja que la quantitat produïda amb prou feines va variar (el 0,2%). La producció agrària inclou, essencialment, la producció vegetal i animal. El 2021, el valor de la **producció vegetal** va augmentar el 10,7%, arran, sobretot, de l'augment del preu de determinats productes, com l'oli d'oliva, els cereals o les plantes industrials. Per la seva banda, el valor de la **producció animal** va augmentar el 3,7% (on va destacar la carn d'oví, de caprí i de boví), a conseqüència tant de l'increment de la quantitat produïda com d'un avanç modest dels preus.

1 Els Comptes Econòmics de l'Agricultura cobreixen la branca agrària (CNAE 01), mentre que la Comptabilitat Nacional Trimestral agrega els CNAE 01, 02 i 03 (CNAE A: Agricultura, ramaderia, silvicultura i pesca).

Agroalimentari

Magnituds agràries

	Valor 2020	Valor 2021	Variació valor (%)	Descomposició:	
				Quantitat	Preu
A.- PRODUCCIÓ BRANCA AGRÀRIA	52.345	56.427	**7,8**	0,2	**7,6**
Producció vegetal	30.400	33.644	**10,7**	-0,8	**11,6**
Producció animal	20.178	20.915	**3,7**	1,6	2,0
Producció de serveis i altres	1.766	1.868	**5,8**	-	-
B.- CONSUMS INTERMEDIS	23.774	26.774	**12,6**	0,4	**12,2**
Energia i lubrificants	1.693	2.295	**35,6**	0,6	**34,7**
Fertilitzants	1.763	2.059	**16,8**	-8,3	**27,4**
Pinsos	12.451	14.235	**14,3**	1,5	**12,6**
Resta	7.867	8.185	**4,0**	-	-
C = (A-B) VALOR AFEGIT BRUT	**28.570**	**29.653**	**3,8**	**0,0**	**3,8**

Notes: Estimació del gener del 2022. La dada del 2020 és un avanç.
Font: CaixaBank Research, a partir de dades dels Comptes Econòmics de l'Agricultura del Ministeri d'Agricultura, Pesca i Alimentació (MAPA).

Per calcular el valor afegit del sector agrari, cal restar els costos de producció, que, el 2021, van augmentar amb força (el 12,6%), a causa de l'increment dels costos de l'energia (el 34,7%), dels fertilitzants (el 27,4%) i dels pinsos (el 12,6%). A conseqüència de tot això, el valor afegit va augmentar el 3,8% en termes nominals, però l'avanç va ser nul en termes reals.

És evident que l'evolució dels costos de producció condiciona molt la producció del sector agrari i, en alguns casos, arriba a dificultar la viabilitat econòmica de les explotacions. Les dificultats dels agricultors i dels ramaders per traslladar els augments dels costos de producció als preus de venda són un problema derivat, sobretot, de les pròpies característiques del sector: l'atomització dels operadors de la cadena, la rigidesa de la demanda, l'estacionalitat al mercat i el fet que una bona part dels productes són peribles, entre altres factors. Però també és cert que la conjuntura actual, en què es viu un fort augment dels costos de producció, agreuja aquest problema estructural. En aquest sentit, l'aprovació recent de la **Llei de la cadena alimentària**, que estableix que cada operador de la cadena alimentària ha de pagar a l'operador immediatament anterior un preu igual o superior al cost de producció, hauria d'ajudar a pal·liar aquesta situació, tot i que és aviat per poder-ne avaluar l'efectivitat.

La guerra a Ucraïna condiciona els costos de producció agrícoles

De tota manera, cal tenir en compte que l'alça dels costos de producció i dels aliments no afecta només l'economia espanyola, sinó que és un fenomen d'abast global. Segons el Banc Mundial, els preus agrícoles van augmentar el 23,5% el 2021, un augment que estaria vinculat a l'escassetat de l'oferta, als augments en els costos de les entrades (en especial, el carbó, el gas natural i els fertilitzants) i a una forta demanda de productes bàsics d'alimentació animal a la Xina.[2] El 2022, l'esclat del conflicte a Ucraïna ha fet augmentar els preus agrícoles als mercats internacionals, i la seva trajectòria és molt incerta, condicionada, a curt termini, per l'evolució del preu de les entrades i, a més llarg termini, per les polítiques de biocombustibles vinculades als esforços per descarbonitzar l'economia global.[3]

Pel que fa als costos de producció, a part de la forta pujada del preu de l'energia, el preu dels fertilitzants va augmentar el 80,5% el 2021 segons el Banc Mundial (a causa de l'increment de la demanda i de l'escassetat de determinats ingredients químics per a la seva producció), i tot fa pensar que, arran del conflicte a Ucraïna, es mantindran en aquests nivells elevats el 2022. Fonts del sector apunten al fet que la guerra podria agreujar la falta de nitrat d'amoni rus a les plantes fertilitzants i d'altres adobs minerals. L'augment del cost dels fertilitzants que s'ha produït a nivell global és especialment preocupant per al camp espanyol, importador net d'aquesta entrada.

(2) Entre els productes bàsics alimentaris clau, el blat de moro va experimentar el major increment (el 57% el 2021), seguit de la soia (el 43%); en canvi, els preus de l'arròs van baixar el 8%. Vegeu Banc Mundial, «Commodity Markets Outlook», octubre del 2021, i *World Bank Commodity Price Data (The Pink Sheet)*.

(3) Segons l'índex de preus dels aliments de la FAO, el preu dels aliments va augmentar el 28% el 2021.

Agroalimentari

La indústria agroalimentària evoluciona de forma favorable

La indústria de l'alimentació ha seguit una tendència ascendent al llarg del 2021, amb un avanç del 3,4% en la producció industrial (en termes reals) i del 8,4% en la xifra de negocis (valor nominal). La fabricació de begudes, més afectada per la pandèmia per la seva major dependència del canal HORECA (hotels, restaurants i cafeteries), ha experimentat una recuperació especialment intensa el 2021 (avanç del 12,3% en la producció industrial i del 13,0% en la xifra de negocis) i supera ja el nivell previ a la crisi, malgrat la mala dada del desembre del 2021, tal com ho mostra el gràfic següent.

Índex de xifra de negoci

Índex (100 = febrer 2020)

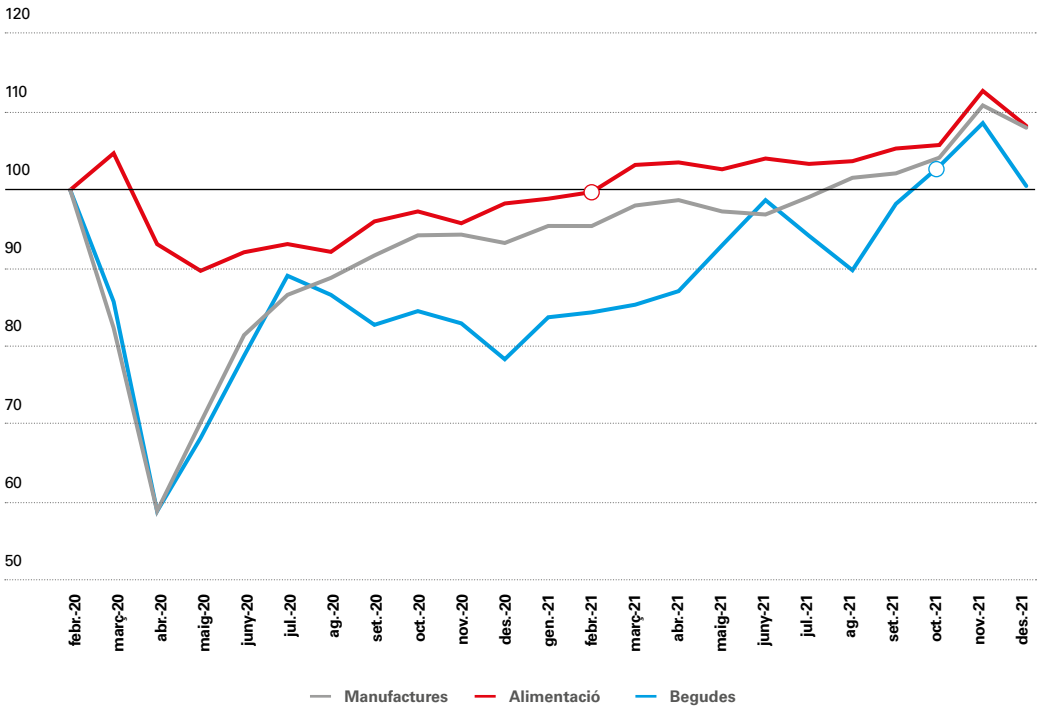

Font: CaixaBank Research, a partir de dades de l'INE.

La indústria agroalimentària s'ha recuperat del cop que va representar la pandèmia, i, ara com ara, no sembla que s'estigui veient molt afectada per l'escassetat global de subministraments

Una qüestió que ha generat molta preocupació a la indústria manufacturera en els últims mesos és l'escassetat de subministraments derivada de les disrupcions que estan travessant actualment les cadenes globals de valor, unes tensions que es podrien veure agreujades amb la guerra d'Ucraïna.[4] Segons l'enquesta de la Comissió Europea sobre els factors que limiten la capacitat de produir, el 25% de les empreses manufactureres espanyoles van esmentar, al gener del 2022, que un factor que limitava la seva capacitat de producció és l'escassetat de materials i/o d'equipament, un percentatge molt superior al rang històric habitual (vegeu el gràfic inferior). A la indústria de l'alimentació, però, només el 5% de les empreses van declarar que patien aquesta escassetat de materials i/o d'equipament, un percentatge dins el rang històric. Així i tot, les empreses alimentàries de diversos països europeus sí que estan patint problemes de subministrament, en especial a Alemanya (el 67%) i a França (el 31%), de manera que és important vigilar aquest element.

④ Per a més detalls, vegeu, per exemple, l'article «Colls d'ampolla: del per què? al fins quan?» de l'IM12/2021.

L'augment dels costos energètics és l'altre factor principal que perjudica la indústria manufacturera. En el cas de la branca de l'alimentació, l'impacte és relativament limitat, gràcies a la seva menor intensitat energètica en comparació amb altres branques industrials (l'energia representa el 2,2% dels costos intermedis a la indústria alimentària, percentatge que cal comparar amb el 4,3% del conjunt de la indústria manufacturera). Una anàlisi de la sensibilitat dels resultats econòmics del sector a un increment del 50% en els preus del subministrament de gas, d'electricitat i de petroli a Espanya (assumint que els preus de venda no s'ajusten) mostra que la sensibilitat de l'excedent brut d'explotació de la indústria de l'alimentació és clarament inferior al del conjunt de la indústria manufacturera, ja que, en aquest cas hipotètic, recularia el 8%, en relació amb el 16% del conjunt de la indústria manufacturera.

Percentatge d'empreses per a les quals la falta de material i/o d'equipament és un factor que en limita la producció

(%)

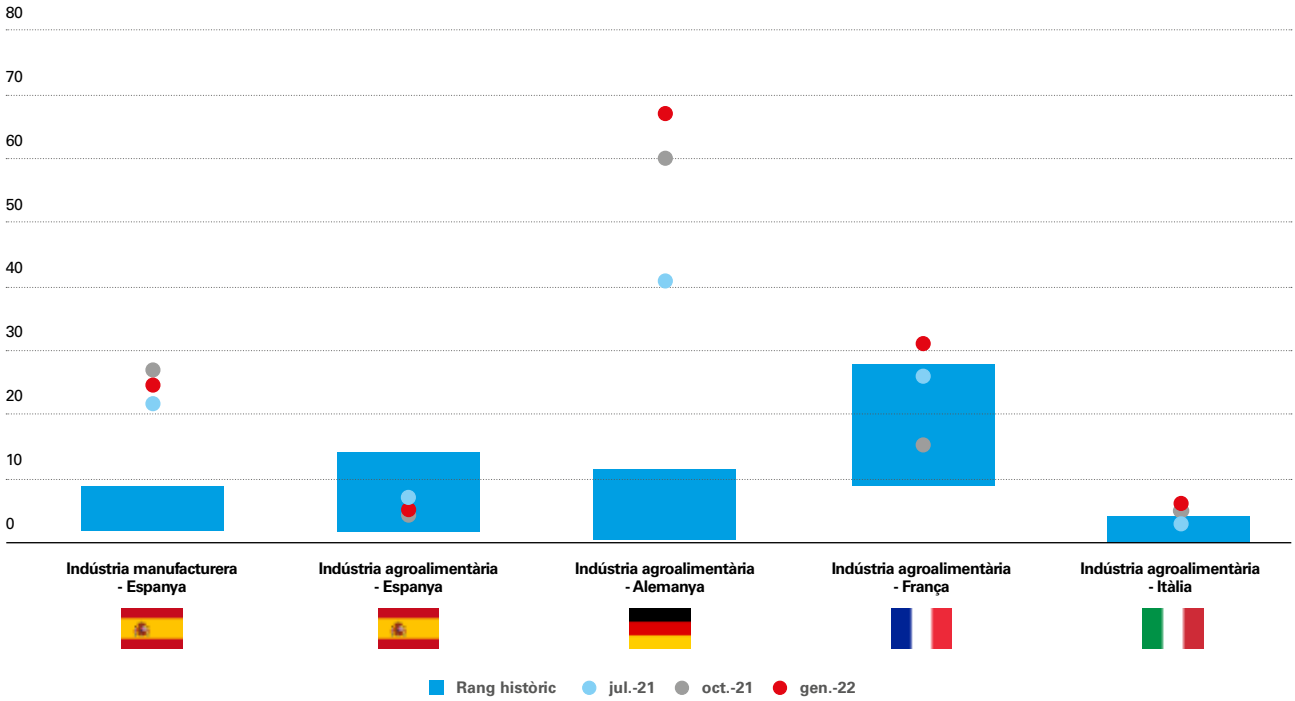

Notes: Les columnes blaves mostren el rang habitual històric del percentatge d'empreses que esmenten la falta de material i/o d'equipament com a factor limitatiu per a la seva producció. El rang històric es calcula amb dades entre el 1T 1995 i el 1T 2021.
Font: CaixaBank Research, a partir de l'enquesta de la Comissió Europea.

Agroalimentari

El mercat laboral reflecteix les dinàmiques de l'activitat a cada sector, més favorables a la indústria alimentària i menys al sector primari

El mercat laboral també evoluciona de forma favorable a la indústria agroalimentària: el nombre de treballadors afiliats a la Seguretat Social va augmentar el 3,7% interanual al febrer del 2022 i supera amb escreix el nivell d'ocupació previ a la crisi, gràcies al bon funcionament de la branca de l'alimentació. En l'àmbit de la fabricació de begudes, en canvi, l'ocupació encara es trobava al febrer del 2022 el 3,1% per sota del registre del febrer del 2020.

L'evolució és menys favorable per a l'afiliació al sector primari, d'acord amb les majors dificultats que travessa el sector. Així, el nombre d'afiliats va recular el 4,1% interanual al febrer del 2022 i es troba el 2,1% per sota del nivell d'ocupació del febrer del 2020. A partir del març, la contractació al sector primari vindrà marcada per l'aplicació de la reforma laboral, aprovada recentment, un dels principals objectius de la qual és reduir l'elevada temporalitat del mercat laboral espanyol. El sector primari té una taxa elevada de temporalitat (el 53%), intrínseca a les pròpies circumstàncies de l'activitat agrària i de les activitats de temporada, i s'haurà d'adaptar a les noves modalitats de contractació previstes (contracte fix discontinu o contracte temporal només per a situacions previsibles i de durada reduïda i delimitada, durant un total de 90 dies).

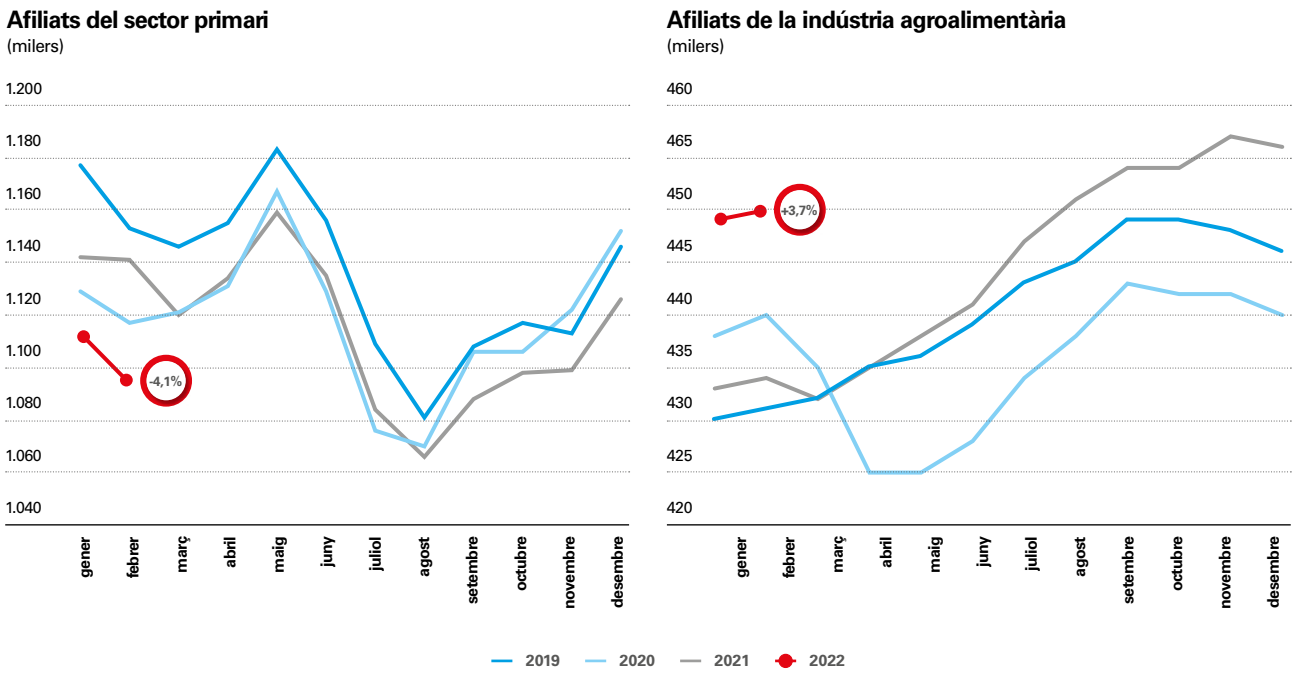

Font: CaixaBank Research, a partir de dades del Ministeri de Treball, Migracions i Seguretat Social.

La demanda al sector agroalimentari: què ens diu el *big data* sobre els patrons de consum d'aliments dins i fora de la llar

Per analitzar l'evolució del sector agroalimentari des del costat de la demanda, calculem indicadors de la despesa nominal en alimentació i en restauració a partir dels pagaments amb targetes als TPV de CaixaBank, que també ens permeten diferenciar les targetes espanyoles i les emeses a l'estranger per aproximar l'impacte del turisme internacional sobre el canal HORECA.

El patró de despesa en alimentació de les llars espanyoles, dins i fora de la llar, està gairebé normalitzat. El 2022, la recuperació de la despesa estrangera hauria d'afavorir el consum d'aliments al canal HORECA

La despesa amb targetes espanyoles als supermercats i a les grans superfícies d'alimentació va augmentar un significatiu 36% el 2020 i va recular només l'1,1% el 2021, de manera que es va mantenir en un nivell elevat.[5] Aquesta tònica positiva s'ha mantingut des de l'inici d'enguany (el +5,5% interanual al febrer). D'altra banda, **la despesa amb targetes espanyoles als restaurants** es va recuperar amb vigor el 2021 i va superar el nivell del 2019 (el +13,5%), gràcies al relaxament de les restriccions, a l'auge del turisme domèstic, en detriment dels viatges internacionals, i a l'aflorament de la demanda embassada.

No obstant això, la recuperació de la **despesa amb targetes estrangeres en restauració** encara és incompleta (el –22,6% el 2021, en relació amb el 2019). En positiu, destaca el fet que l'última onada d'infeccions amb la variant òmicron va tenir un impacte modest sobre el turisme internacional (al desembre, van arribar a Espanya gairebé 2,95 milions de turistes, el 31,5% per sota de la xifra del desembre del 2019, en relació amb la caiguda del 28,1% del novembre) i, al gener, ja donava senyals de recuperació, la qual cosa ens feia ser optimistes sobre la temporada turística del 2022.[6] No obstant això, l'esclat de la guerra a Ucraïna pot causar un alentiment del turisme dels països europeus, que són els principals emissors de turistes a Espanya. De tota manera, la percepció d'Espanya com una destinació segura, en relació amb altres competidors del Mediterrani, podria mitigar l'impacte final.

(5) Aquestes xifres, en termes nominals, també es veuen afectades per la substitució de l'efectiu pel pagament amb targeta.

(6) Al turisme domèstic i de la UE, que ja es va reactivar el 2021, se sumarà el turisme de més llarg abast. Vegeu l'article «Un any incert però prometedor» de l'*Informe Sectorial Turisme* 1S 2022.

Despesa amb targetes en alimentació i en restauració durant la pandèmia
Variació interanual (%)

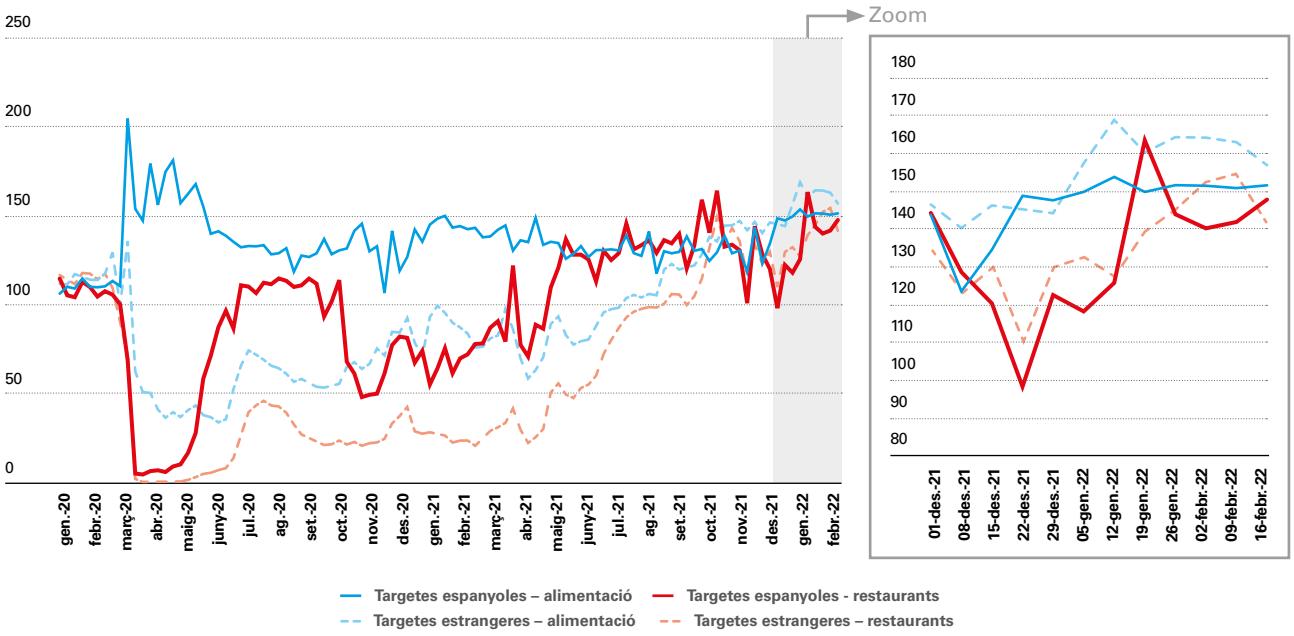

Font: CaixaBank Research, a partir de dades internes de pagaments amb targetes als TPV de CaixaBank.

Així, doncs, les dades a temps real mostren una evolució molt positiva de la despesa en alimentació fins al febrer. No obstant això, l'alça dels preus dels aliments que paga el consumidor final redueix el poder adquisitiu dels compradors i pot acabar reduint el consum real. En efecte, segons l'índex de les vendes al detall de l'INE, les vendes en alimentació van augmentar el 0,9% interanual al desembre del 2021 a preus corrents (valor nominal), però van recular el 2,5% a preus constants (en termes reals). En aquest mes, les dades de l'IPC ja mostraven un fort repunt del preu dels aliments no elaborats (el 6,5% interanual) i dels aliments elaborats (el 3,5%), de manera que els aliments van contribuir en 1,2 punts a la inflació general del 6,5% al final de l'any passat. De llavors ençà, s'han intensificat les pressions inflacionistes, i les perspectives no conviden a l'optimisme arran del nou xoc energètic i de l'alça dels preus dels productes agrícoles als mercats internacionals.

Les exportacions agroalimentàries espanyoles continuen batent rècords

Espanya és una gran potència exportadora de productes agroalimentaris: amb una quota mundial del 3,9%, ocupa la quarta posició a la UE (per darrere dels Països Baixos, d'Alemanya i de França) i la setena a nivell mundial.[7] Durant la pandèmia, les exportacions agroalimentàries van accelerar el pas i van créixer el 4,0% el 2021 i l'11,2% el 2021, fins als 59.000 milions d'euros. Així, el sector agroalimentari va aportar el 18,6% del total d'exportacions de béns espanyols el 2021, 1,1 punts més que el 2019. Les importacions agroalimentàries, en canvi, van recular el 2020 (el –5,6%), i, malgrat repuntar el 15,8% el 2021, el superàvit exterior de béns agroalimentaris es va situar en l'1,5% del PIB (en relació amb l'1,1% del 2019).

(7) Segons el *ranking* per països exportadors de productes alimentaris de l'Organització Mundial del Comerç del 2020 (últim any disponible).

Les exportacions agroalimentàries són un motor de creixement del sector exterior espanyol i han generat un superàvit exterior de l'1,5% del PIB

Gairebé tots els productes amb un pes significatiu van augmentar les exportacions el 2021. En aquest sentit, destaca en positiu el repunt de les exportacions d'oli d'oliva (el 16,5%), al qual dediquem un article en aquest mateix Informe Sectorial, i de vi (el 10,0%). També cal esmentar el bon funcionament dels mol·luscos (el 48%) i del peix (el 26,0%), productes que havien reculat de forma significativa el 2020. Hi ha dues notables excepcions a aquesta tònica positiva: els cítrics (el –2,4%), perquè les vendes a les destinacions europees es veuen afectades per la forta importació de cítrics sud-africans, i la carn de porc (el –2,6%), les exportacions de la qual s'han alentit de manera significativa al llarg de l'any, fins a caure el 19% en el 4T 2021, després del fort repunt que van registrar el 2020 (el 27,8%), arran de l'extraordinari creixement de la demanda de la Xina, propiciada per una producció domèstica greument afectada per la pesta porcina africana. El 2021, les exportacions espanyoles de carn de porc cap a la Xina van recular de manera significativa (el –20,2%), un descens que només va poder ser compensat, en part, per l'augment de les exportacions de porcí a altres destinacions (l'11,6%). De cara al futur, l'elevada dependència del mercat xinès (destinació del 40% de les exportacions de carn de porc) és un element de vulnerabilitat del sector davant la recuperació de la cabanya porcina xinesa i de la seva capacitat de producció domèstica.

Agroalimentari

Superàvit comercial del sector agroalimentari

Milers de milions d'euros

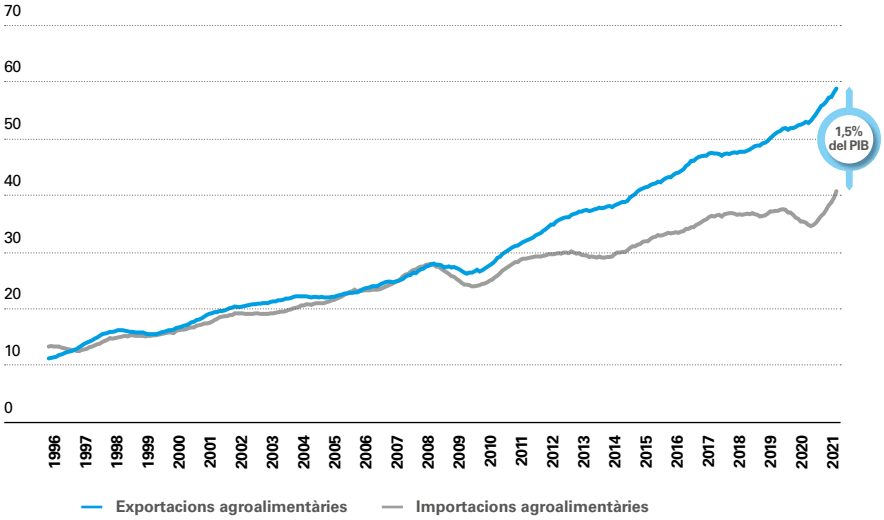

Font: CaixaBank Research, a partir de dades de DataComex.

Exportacions el 2021

	Milions d'euros	Variació (%)
Carn de porc	5.501	-2,6%
Cítrics	3.578	-2,4%
Oli d'oliva	3.276	16,5%
Vi	2.943	10,0%
Total	**59.007**	**11,2%**

Relacions comercials amb Rússia i amb Ucraïna en productes agroalimentaris

Les relacions comercials amb Rússia ja s'havien reduït de forma considerable des del 2014 pel «veto rus» a la importació de productes agrícoles europeus, de manera que, el 2021, només el 0,4% de les exportacions agroalimentàries espanyoles es van destinar a Rússia (en relació amb el 2,2% del 2012). Les exportacions de productes agroalimentaris cap a Ucraïna també són poc significatives (el 0,3% del total) (vegeu la taula següent).

Comerç exterior amb Rússia i amb Ucraïna (2021)

Milions d'euros

TARIC		Total			Amb Rússia			Amb Ucraïna			Amb Rússia		Amb Ucraïna	
		Export.	Import.	Saldo	Export.	Import.	Saldo	Export.	Import.	Saldo	Export.	Import.	Export.	Import.
01	Agricultura, ramaderia i caça	19.591	12.757	6.834	46	63	-17	31	559	-528	0,2%	0,5%	0,2%	4,4%
1001	Blat i mestall	114	1.001	-886	0	18	-18	0	23	-23	0,0%	1,8%	0,0%	2,3%
1005	Blat de moro	74	1.860	-1.786	1	8	-6	0	510	-510	1,7%	0,4%	0,6%	27,4%
02	Silvicultura i explotació forestal	208	111	97	0	0	0	0	0	0	0,0%	0,1%	0,0%	0,4%
03	Pesca i aqüicultura	838	1.678	-839	0	1	-1	0	0	0	0,0%	0,1%	0,0%	0,0%
10	Indústria de l'alimentació	33.503	23.103	10.401	170	136	35	120	467	-347	0,5%	0,6%	0,4%	2,0%
1512	Olis de gira-sol, càrtam o cotó	279	681	-402	0	0	0	0	422	-422	0,0%	0,0%	0,1%	62,0%
11	Fabricació de begudes	4.699	1.786	2.913	26	1	26	21	0	21	0,6%	0,0%	0,4%	0,0%
12	Indústria del tabac	167	1.493	-1.326	1	0	0	0	0	0	0,4%	0,0%	0,3%	0,0%
	TOTAL SECTOR AGROALIMENTARI	**59.007**	**40.928**	**18.080**	**243**	**200**	**43**	**172**	**1.026**	**-854**	**0,4%**	**0,5%**	**0,3%**	**2,5%**
	TOTAL BÉNS	**316.609**	**342.787**	**-26.178**	**2.213**	**6.034**	**-3.820**	**682**	**1.548**	**-866**	**0,7%**	**1,8%**	**0,2%**	**0,5%**

Font: CaixaBank Research, a partir de dades de Duanes.

Quota de les exportacions agràries de Rússia i d'Ucraïna als mercats globals

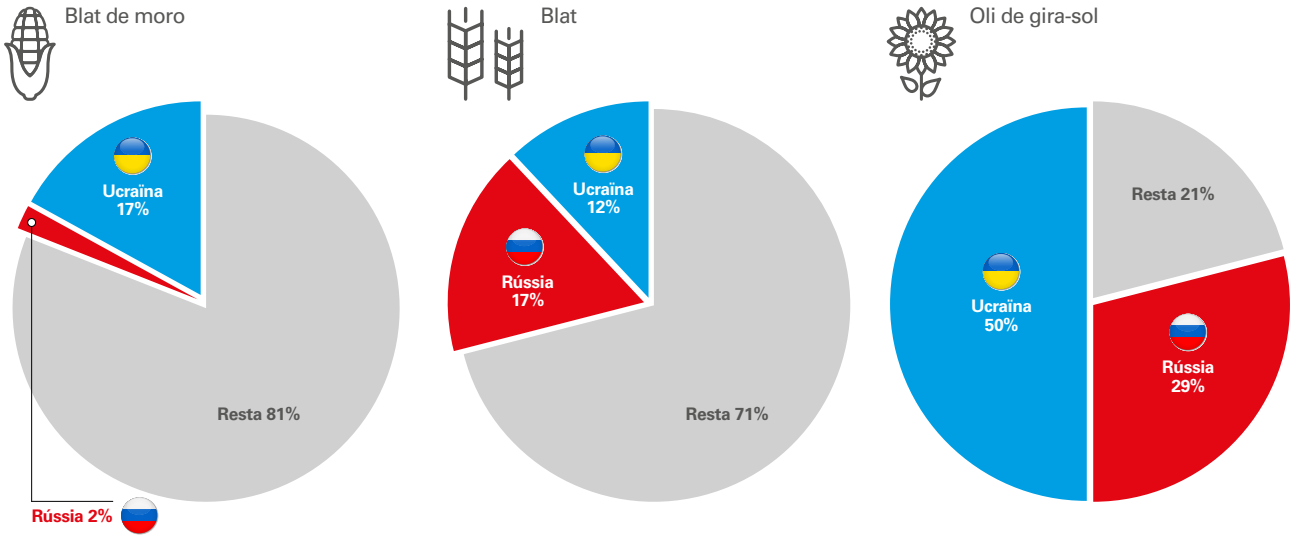

Font: CaixaBank Research, a partir de dades de Refinitiv.

No obstant això, **la guerra a Ucraïna afectarà de manera directa el sector agroalimentari, perquè** Rússia i Ucraïna són grans exportadors de productes agraris a nivell mundial (vegeu les quotes al gràfic superior). En particular, el camp espanyol té una **dependència elevada de les importacions de cereals** (farines i alimentació animal), **d'oli de gira-sol** (utilitzat a la indústria agroalimentària, per exemple, en les conserves i en l'elaboració de tota mena d'aliments processats) i **d'adobs minerals** (fertilitzants). En concret, el 29,7% del blat de moro, el 19,3% del sègol, el 4,8% de l'ordi, el 63% de l'oli de gira-sol i el 8,6% dels adobs minerals importats el 2021 van procedir de la regió.

Agroalimentari

A la taula següent[8] es mostra el pes de les importacions d'aquests productes en la demanda domèstica estimada. El més destacable és **l'elevada dependència de l'oli de gira-sol d'Ucraïna**, perquè la producció domèstica és relativament baixa i perquè les possibilitats de substituir-lo per altres productors són escasses, ja que Ucraïna i Rússia copen gairebé el 80% de les exportacions mundials d'aquest oli. L'alternativa seria utilitzar greixos vegetals alternatius, com l'oli de soia, de palma o de colza, els preus dels quals estan repuntant als mercats internacionals, o l'oli d'oliva, del qual Espanya és el primer productor mundial.

8 Les dades de producció domèstica només estan disponibles per al 2019, de manera que també utilitzem les dades de Datacomex del 2019.

Dependència de les importacions de Rússia i d'Ucraïna de les entrades per al sector agroalimentari (2019)

(tones)	Oli de gira-sol	Blat	Blat de moro	Sègol	Ordi	Adobs minerals
Producció domèstica (Espanya)	251.647	5.798.695	4.184.459	251.324	7.399.966	1.464.800
Importacions totals d'Espanya	598.051	5.303.425	10.034.378	117.894	1.231.261	3.473.203
Exportacions totals d'Espanya	237.274	513.922	151.445	19.845	176.316	2.264.861
Demanda interna estimada (P+I-E)	612.424	10.588.199	14.067.392	349.372	8.454.911	2.673.142
Importacions de Rússia i d'Ucraïna	429.550	605.186	4.070.504	0	344.417	316.767
Imp. Rússia i Ucraïna (% total imp.)	71,8%	11,4%	40,6%	0,0%	28,0%	9,1%
Taxa de dependència*	**70,1%**	**5,7%**	**28,9%**	**0,0%**	**4,1%**	**11,8%**

Nota: (*) La taxa de dependència es calcula com la ràtio entre les importacions de Rússia i d'Ucraïna i la demanda interna estimada.
Font: CaixaBank Research, a partir de dades del MAPA i de Datacomex.

Pel que fa als **cereals**, la major dependència és el **blat de moro**, que podria afectar la producció de pinsos i dels productes de molineria (farines i derivats). En aquest cas, hi ha la possibilitat de proveir-se d'altres productors alternatius (l'Argentina, els EUA o el Canadà).[9] En tot cas, el preu dels cereals als mercats internacionals està repuntant de forma notable arran del conflicte, i això encarirà la factura.

9 Espanya ha sol·licitat a la UE que flexibilitzi els requisits d'importació de cereals, en especial de blat de moro, en matèria de residus de fitosanitaris o d'organismes genèticament modificats.

Finalment, el camp espanyol també té una **dependència elevada de les importacions d'adobs minerals de Rússia**. La nova alça dels preus dels fertilitzants se suma a una tendència alcista dels costos de producció que ja va afectar greument el sector agrari el 2021.

Atesa l'elevada incertesa, encara és prematur valorar fins a quin punt el sector agroalimentari es veurà afectat per tots aquests canals i les mesures que es prendran per pal·liar aquest impacte. En funció de la durada del conflicte, de l'àmbit geogràfic en què es desenvolupi i de les sancions i contrasancions que s'imposin, l'impacte serà més o menys sever.

Fons NGEU: la importància de la sostenibilitat per al sector agroalimentari espanyol

Les excel·lents xifres del sector exterior posen de manifest l'elevada competitivitat exterior de la qual gaudeix el sector agroalimentari espanyol. Una qüestió que preocupa en aquest context d'elevades pressions inflacionistes és que el diferencial d'inflació amb altres grans productors pugui arribar a perjudicar aquesta competitivitat. Així mateix, a mitjà termini, un dels desafiaments del sector perquè les exportacions continuïn sent un motor de creixement serà promoure una major sostenibilitat dels processos productius, per mitigar l'impacte mediambiental que comporta aquesta activitat. En aquest sentit, els fons NGEU, canalitzats a través del component 3 del Pla de Recuperació, Transformació i Resiliència (PRTR) i del PERTE agroalimentari, seran un revulsiu per a la inversió en innovació i per a la transformació digital i donaran suport a **la transició cap a un sistema alimentari sostenible, competitiu i resilient**.

Així, el **component 3 del PRTR**, dedicat a la transformació ambiental i digital del sistema agroalimentari i pesquer, contempla una inversió de 1.512,8 milions d'euros (dels quals 1.051 milions d'euros sota el Mecanisme de Recuperació i Resiliència). El pla es basa en quatre pilars fonamentals, entre els quals hi ha la millora de l'eficiència en regadius, per aconseguir un millor ús dels recursos hídrics, un àmbit al qual dediquem el segon article d'aquest *Informe Sectorial*. El pla, a més a més, contempla l'impuls de la sostenibilitat i de la competitivitat de l'agricultura i de la ramaderia, una estratègia de digitalització del sector agroalimentari i del medi rural, i la modernització del sector pesquer.

D'altra banda, el **PERTE agroalimentari**, aprovat el 8 de febrer del 2022 i dotat amb 1.002,91 milions d'euros fins al 2023, va dirigit a transformar la cadena agroalimentària cap a una major competitivitat, sostenibilitat, traçabilitat i seguretat alimentària. Es compon de tres eixos: (i) un paquet de suport específic per a la indústria agroalimentària (400 milions d'euros); (ii) mesures concretes per donar suport al procés d'adaptació digital i perquè aquesta s'estengui a tots els agents que formen part de la seva cadena de valor (454,35 milions d'euros), i (iii) mesures específiques de suport a la innovació i a la recerca per acabar tenint un sector agroalimentari competitiu en totes les baules (148,56 milions d'euros).

⑩ **Vegeu «Avançant cap a la sostenibilitat del sector agroalimentari», a l'*Informe Sectorial Agroalimentari 2021*.**

Regadiu i canvi climàtic

L'ús de l'aigua en l'agricultura: avançant en la modernització del regadiu i en la gestió eficient de l'aigua

La sequera d'aquest hivern ha realçat un dels desafiaments més importants als quals s'enfronta el sector agroalimentari espanyol: millorar l'ús dels recursos hídrics davant una perspectiva de major escassetat d'aigua. El canvi climàtic requereix un ingent esforç per adaptar el regadiu espanyol a les noves circumstàncies, i, en aquest sentit, les inversions dels fons Next Generation EU (NGEU) seran un gran suport. Uns fons que, en aquest àmbit, tenen com a objectiu principal modernitzar els regadius i millorar-ne l'ús, promovent l'estalvi d'aigua i l'eficiència energètica mitjançant sistemes de reg més eficients, sistemes de generació d'autoconsum elèctric amb fonts d'energia renovables o utilitzant fonts d'aigua no convencional, com aigües residuals regenerades o dessalinitzades.

L'escassetat d'aigua, un repte per a l'agricultura global

L'aigua és un recurs crucial per a l'agricultura. **A escala mundial, el 72% de totes les extraccions d'aigua dolça es destinen al sector agrari**. De la resta, el 12% es destina a la indústria i a la producció d'energia i el 16% al consum humà de manera directa. La FAO calcula que, el 2050, l'agricultura haurà de produir gairebé el 50% més d'aliments, de fibres i de biocombustibles que el 2012 per satisfer la demanda mundial.[11] Un objectiu difícilment assolible si no s'incrementa la superfície destinada al regadiu tenint en compte la seva major productivitat: l'agricultura de secà produeix el 60% dels aliments del món i ocupa el 80% de les terres conreades, mentre que el regadiu produeix el 40% en el 20% de les terres.

L'aigua és un bé imprescindible per a l'agricultura. El canvi climàtic està convertint l'aigua en un recurs més escàs i impredictible

(11) La FAO preveu un increment de la demanda de biocombustibles, motivat pel menor ús de combustibles fòssils, i un augment en el consum d'aliments davant el creixement de la població mundial, la major urbanització i el canvi d'una dieta basada principalment en midó a una demanda creixent de carn i de productes lactis, que consumeixen més aigua, a mesura que augmentin els ingressos en molts països. Vegeu l'Informe SOLAW, «L'estat dels recursos de terres i aigües del món per a l'alimentació i l'agricultura», FAO (2021).

La intensificació agrícola exerceix una tensió creixent sobre els recursos d'aigua dolça, que es veu agreujada per les conseqüències del canvi climàtic. En moltes regions del món, incloses algunes espanyoles (vegeu el mapa inferior), **l'aigua està sotmesa a nivells alts d'estrès hídric**.[12] Així mateix, a mesura que s'intensifiquin els efectes del canvi climàtic, és probable que els nivells d'estrès hídric augmentin a les àrees actualment més estressades. A Espanya, es preveu una reducció de recursos hídrics en general més intensa cap al sud peninsular i als arxipèlags.[13]

La gestió integrada de l'aigua ha de fer compatible l'assoliment dels objectius ambientals amb els objectius socioeconòmics

(12) Es considera estrès hídric «alt» quan, de mitjana, es retira més del 40% de l'oferta d'aigua disponible cada any i on la demanda d'aigua és més alta que la quantitat disponible durant un cert període de temps. Espanya és un dels 44 països amb nivells «alts» d'estrès hídric (World Resources Institute, 2019).

(13) Vegeu «Evaluación del impacto del cambio climático sobre los recursos hídricos y sequías en España», CEDEX, 2017.

Estrès hídric

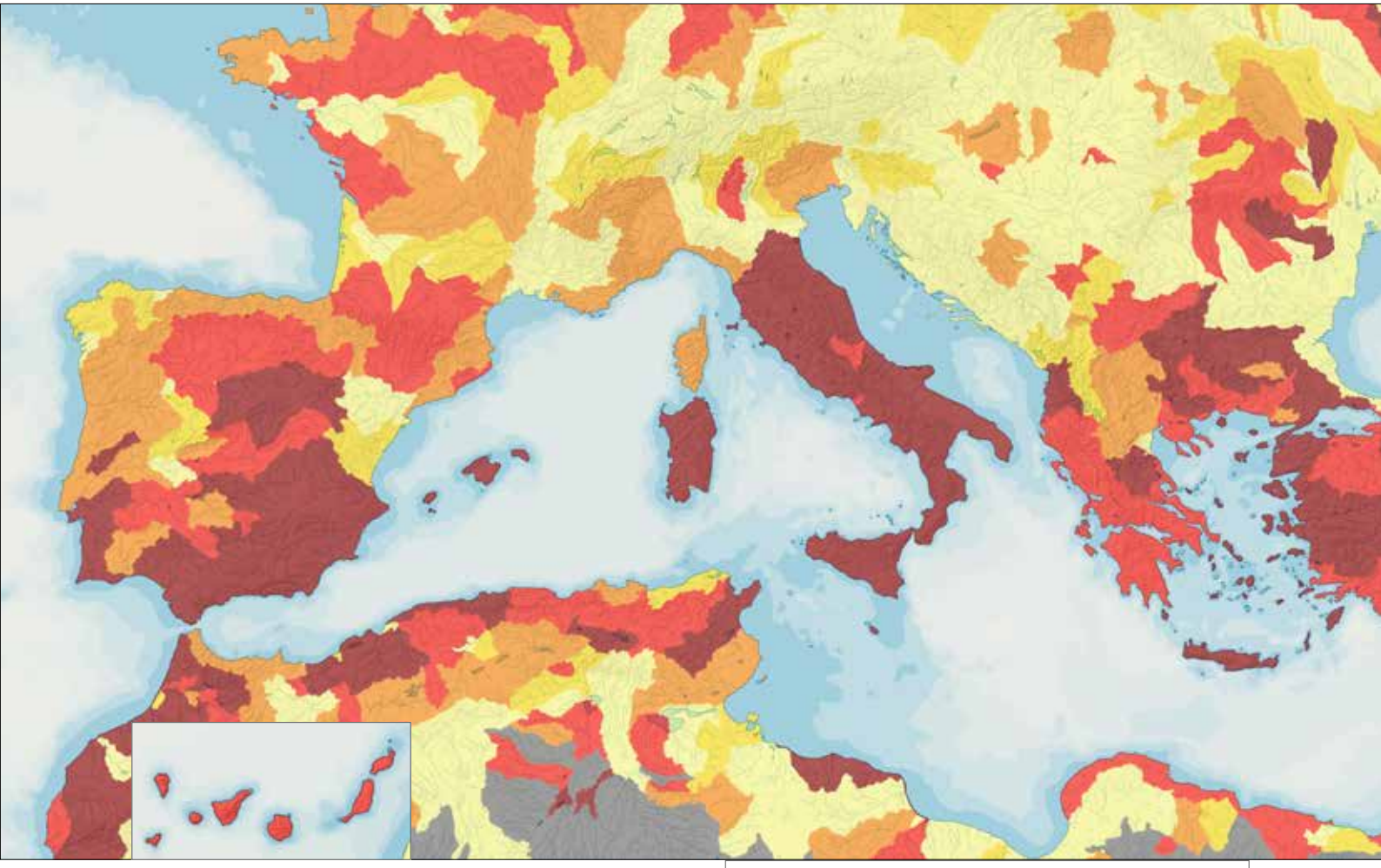

Notes: L'estrès hídric mesura la relació entre les extraccions totals d'aigua i els subministraments renovables d'aigua superficial i subterrània disponibles. Les extraccions d'aigua inclouen els usos domèstics, industrials, de reg i ramaders, tant consumptius com no consumptius.
Font: Water Risk Atlas.

Estrès hídric

Baix (<10%)	Baix - mitjà (10%-20%)	Mitjà – alt (20%-40%)	Alt (40%-80%)	Alt extrem (>80%)

Zones àrides
Sense dades

Aquesta greu situació fa imprescindible un sistema de planificació i de gestió integrada dels recursos hídrics que garanteixi el subministrament en quantitat i en qualitat suficient, sota criteris de sostenibilitat, d'adaptació al canvi climàtic i alineat amb els principis de l'economia circular. Així mateix, la gestió de l'aigua ha de promoure el compliment dels objectius mediambientals marcats per la UE en el **Pacte Verd Europeu** i en la **Directiva Marc de l'Aigua** i l'assoliment dels objectius marcats per l'Agenda 2030 de Nacions Unides en **l'Objectiu de Desenvolupament Sostenible 6** (ODS6, Garantir la disponibilitat d'aigua i la seva gestió sostenible i el sanejament per a tothom).

La importància del regadiu a Espanya

A Espanya, **el sector agrícola acapara el 82,1% dels usos d'aigua** (les llars utilitzen el 12,8%, i el 5,1% restant es destina a les altres activitats econòmiques).[14] En efecte, el regadiu és un element bàsic del nostre sistema agroalimentari: la superfície regada a Espanya va representar el 22,9% de la superfície de cultiu el 2021 (el 7,8% de la superfície geogràfica total), però la seva producció contribueix en una mica més del 50% a la producció vegetal final. Sense cap mena de dubte, el regadiu és el pilar fonamental en què descansa el potencial productor i exportador del sector hortofructícola: Espanya és el primer exportador de fruites i d'hortalisses de la UE i un dels tres primers exportadors mundials, al costat de la Xina i dels EUA, una posició destacada que li ha conferit la denominació d'«horta d'Europa».

El regadiu ha experimentat un procés continuat de modernització, que comporta l'expansió progressiva de les tècniques de reg eficient

(14) Dades del compte satèl·lit de l'aigua (INE) del 2010, última dada disponible. Una gran part de l'aigua utilitzada pel sector agrari es destina a regadiu. El consum d'aigua per part de la ramaderia és escàs. No obstant això, l'efecte que la producció i la gestió dels residus ramaders pot tenir sobre les masses de l'aigua té una gran importància.

Als gràfics següents es pot observar l'augment significatiu de la superfície de regadiu a Espanya entre el 2004 i el 2021, un increment de més de mig milió d'hectàrees fins a assolir els 3,9 milions de l'actualitat.[15] Durant aquest període, però, el consum d'aigua del sector agrari s'ha mantingut força estable (o, fins i tot, ha tendit a recular lleugerament), gràcies al **notable esforç de modernització dels regadius**. En efecte, al llarg d'aquests anys, ha augmentat la superfície regada mitjançant el sistema de reg localitzat (degoteig), una tècnica molt més eficient i amb una demanda d'aigua molt continguda, en detriment del sistema de gravetat, amb un consum d'aigua molt més gran. El sistema d'aspersió, un sistema més propi de cultius herbacis, també s'ha anat implantant al llarg d'aquests anys.

15 Aquest increment del regadiu ha anat acompanyat del desenvolupament d'infraestructures hidràuliques, com els embassaments i els transvasaments, fonamentals per al transport i per a la regulació de l'aigua.

La superfície de regadiu ha augmentat notablement, però el volum d'aigua utilitzat s'ha mantingut relativament estable…

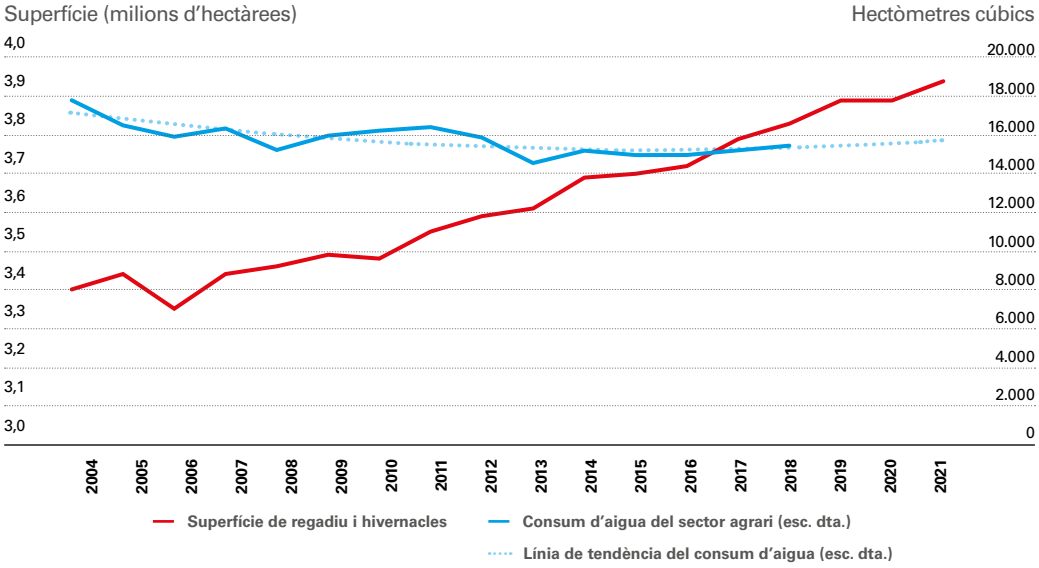

Font: CaixaBank Research, a partir de dades de l'INE (EUASA) i del MAPA (ESYRCE).

…gràcies a la modernització del regadiu

Distribució d'aigua a les explotacions agrícoles per tècniques de reg

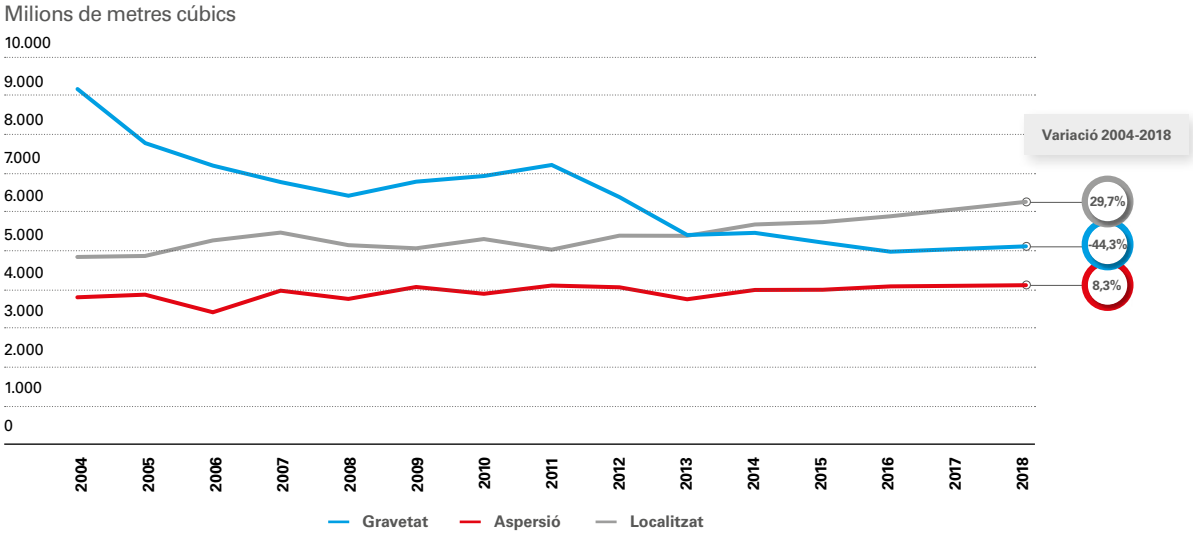

Font: CaixaBank Research, a partir de dades de l'INE (EUASA).

Aquesta expansió de les tècniques de reg més eficients reflecteix una coherència amb les polítiques de regadiu desenvolupades en els últims anys, encaminades a assolir una agricultura sostenible i eficient. Però, com ja s'ha apuntat, la modernització dels regadius no ha anat acompanyada d'un estalvi d'aigua en agregat, perquè molt sovint la intensificació dels cultius, amb l'obtenció d'un major rendiment per m^3 d'aigua utilitzat, es dona simultàniament amb la disminució dels retorns de reg a les masses d'aigua.[16]

(16) Els retorns de reg són tots els fluxos d'aigua que provenen del regadiu i que retornen als rius, a les aigües subterrànies, etc.

Per **tipus de cultiu**, les majors superfícies posades en regadiu el 2021[17] van ser: els cultius de cereals de gra, que van representar el 24,1% del total de la superfície regada, seguits de l'oliverar (el 22,6%), dels fruiters no cítrics (el 10,6%) i de la vinya (el 10,3%). Aquests tres tipus de cultiu són els que han experimentat un major creixement de la superfície regada entre el 2004 i el 2021, amb l'increment destacat de l'oliverar, que ha sumat gairebé 400.000 hectàrees. D'altra banda, si s'analitza la superfície de regadiu en el total de cada grup de cultius, es pot observar que el reg és majoritari en alguns d'ells, com els cítrics i les hortalisses (el 93,7% i el 88,4%, respectivament).

(17) Dades de l'«Encuesta sobre Superficies y Rendimientos de Cultivos» (ESYRCE, 2021) i de l'«Análisis de los regadíos españoles, año 2020», publicats pel MAPA.

Les **tècniques de reg** utilitzades depenen, en gran part, de la mena de cultiu. Així, el reg per gravetat s'utilitza, principalment, per als cereals i per a les plantes farratgeres, amb el 45,0% i el 53,4% de les respectives superfícies de cultiu en regadiu. El reg per aspersió destaca, fonamentalment, en els tubercles (el 77,9%) i en altres cultius herbacis, com lleguminoses, plantes industrials i cereals. Finalment, el reg localitzat (degoteig) és el sistema majoritari en els cultius llenyosos, com l'oliverar, la vinya i els fruiters, cítrics i no cítrics. Al grup de les hortalisses també destaca el sistema de reg localitzat (el 52,2%), en què s'inclou també la superfície d'hivernacle.

Distribució de la superfície regada per tipus de cultiu i per tècnica de reg

GRUPS DE CULTIUS	Hectàrees conreades el 2021			Variació de la superfície de regadiu entre el 2004 i el 2021	Superfície de regadiu		Tècniques de reg (% de la superfície de regadiu de cada cultiu)		
	Secà	Regadiu	Total hectàrees conreades	(Milers d'hectàrees)	En % de la superfície de reg total	En % de la superfície del cultiu	Gravetat	Aspersió i automotriu	Localitzat
Cereals gra	5.237.921	932.963	6.170.885	6	24,1	15,1	45,0	52,1	3,0
Oliverar	1.894.893	875.531	2.770.424	396	22,6	31,6	4,8	0,3	94,9
Fruiters no cítrics	851.381	409.381	1.260.762	147	10,6	32,5	2,0	1,4	96,6
Vinya	560.205	397.652	957.857	129	10,3	41,5	14,3	1,2	84,5
Fruiters cítrics	20.247	287.096	307.343	-15	7,4	93,4	15,6	0,1	84,3
Farratgeres	720.427	252.737	973.164	-16	6,5	26,0	53,4	46,3	0,3
Hortalisses i flors	29.437	224.965	254.402	-6	5,8	88,4	23,9	53,3	22,8
Industrials	706.101	212.644	918.745	-7	5,5	23,1	12,1	35,7	52,2
Tubercles	10.716	37.344	48.060	-19	1,0	77,7	9,5	77,9	12,6
Lleguminoses gra	299.876	14.083	313.959	-18	0,4	4,5	15,6	83,0	1,5
Resta (guarets, vivers, horts familiars, etc.)	2.877.134	244.577	3.121.711	3	6,3	7,8	49,9	17,3	34,3
Superfície conreada	13.024.520	3.877.901	16.902.421	600	100,0	22,9	23,6	23,1	53,7
Superfície geogràfica	**46.661.641**	**3.935.926**	**50.597.566**	**536**		**7,8**			

Notes: La superfície d'hivernacle s'inclou en regadiu i en la tècnica de reg localitzat.
Dades de superfície del 2021 i de tècniques de reg del 2020.
Font: CaixaBank Research, a partir de dades del MAPA (ESYRCE, 2020 i 2021).

Notables diferències regionals en el regadiu

L'extensió del regadiu, l'especialització de cultius i les tècniques de reg mostren una notable diversitat geogràfica (vegeu la taula inferior). Així, per exemple, a les regions del nord, la pluviometria abundant fa innecessari, en molts casos, el reg, mentre que l'altiplà, amb més deficiència hídrica, ostenta una participació moderada en el regadiu. La Comunitat Valenciana i la Regió de Múrcia són les comunitats autònomes amb un major percentatge de superfície agrícola en regadiu (al voltant del 40%) i s'especialitzen, com és ben sabut, en la producció de fruites i d'hortalisses, que sol utilitzar tècniques de reg localitzat.

Andalusia és la segona comunitat amb un major percentatge de reg en proporció de la seva superfície geogràfica (el 12,9%), amb presència destacada de l'oliverar, de reg localitzat. A Castella i Lleó, predomina la producció de cereals mitjançant reg per aspersió i automotriu i, a Castella-la Manxa, predomina la vinya (el 51% de la superfície de reg de la comunitat es destina a aquest cultiu) amb reg localitzat. El reg per gravetat es localitza, majoritàriament, en els regadius de la conca de l'Ebre (Catalunya, Aragó i Navarra) en cultius herbacis.

Superfície de regadiu a les comunitats autònomes i principals cultius de regadiu

COMUNITAT AUTÒNOMA	Superfície de regadiu (% superfície geogràfica)	Superfície de regadiu (% superfície de cultiu)	Cultius amb més superfície regada a cada CA
Múrcia	16,2	39,2	Llimoner, préssec, meló.
Andalusia	12,9	31,8	Oliva, cotó, taronger.
Comunitat Valenciana	12,5	45,8	Taronger, mandariner, raïm.
La Rioja	10,1	29,9	Raïm, blat, ordi.
Navarra	9,8	31,3	Blat de moro, blat, vinya.
Aragó	8,9	23,5	Ordi, alfals, blat de moro.
Catalunya	8,6	33,1	Blat de moro, ordi, oliva.
Castella-la Manxa	7,3	15,8	Raïm, oliva, ordi.
Extremadura	7,0	27,6	Oliva, blat de moro, raïm.
Castella i Lleó	5,3	13,3	Blat de moro, blat, ordi.
Balears	4,3	13,4	Raïm, farratges, oliva.
Canàries	3,4	58,0	Plataner, raïm, alvocat.
Madrid	2,8	10,6	Blat de moro, ordi, alfals.
Galícia	1,0	4,7	Patates, raïm, blat de moro.
País Basc	0,9	7,8	Vinya, blat, ordi.
Astúries	0,2	2,6	Mongetes seques, pomera, tomàquet.
Cantàbria	0,2	6,5	Patata, blat de moro, alfals.
TOTAL NACIONAL	**7,8**	**22,9**	**Oliva, raïm, blat de moro.**

Font: CaixaBank Research, a partir de dades del MAPA (ESYRCE, 2021).

Tècniques de reg a les comunitats autònomes

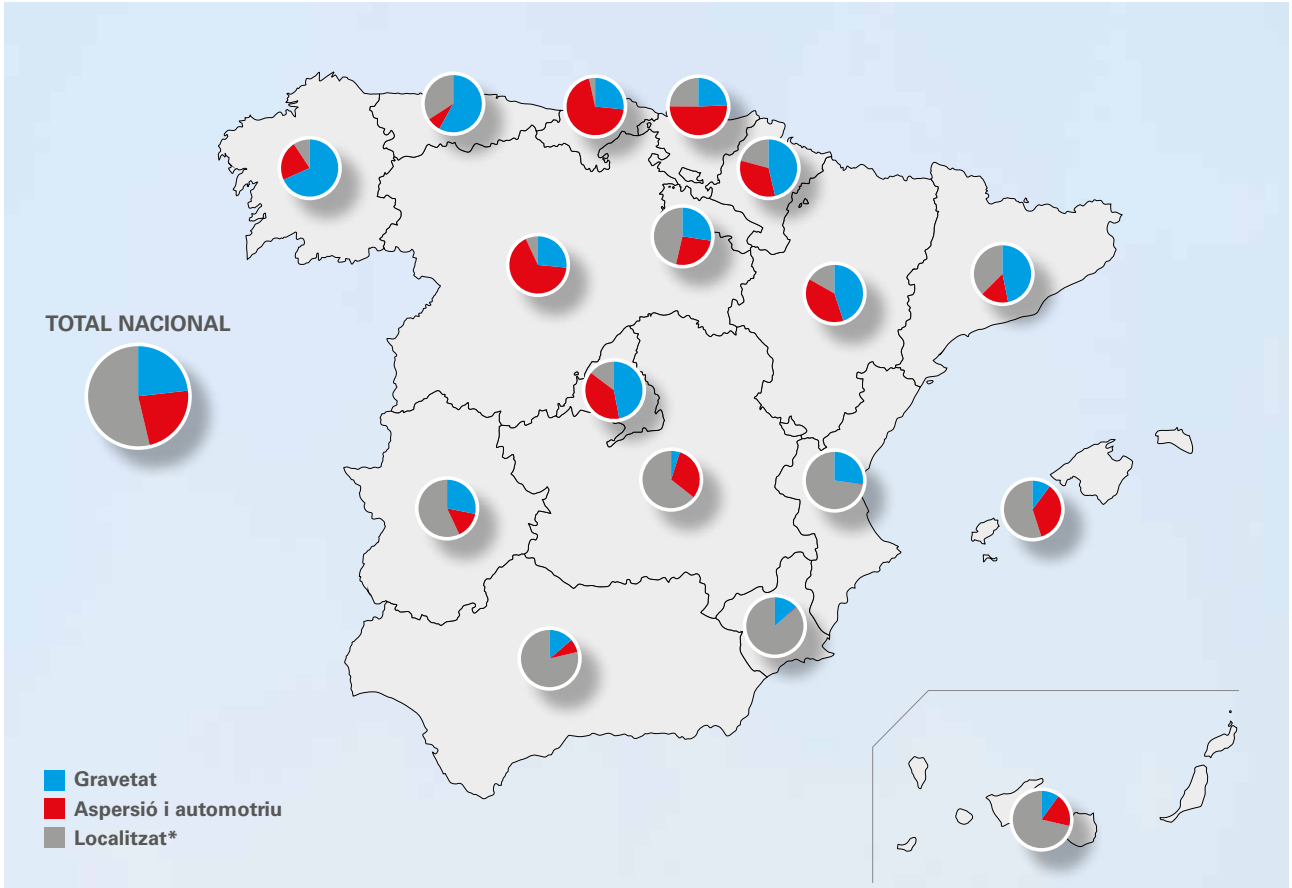

Nota: (*) La tècnica de reg localitzat també inclou la superfície d'hivernacles.
Font: CaixaBank Research, a partir de dades del MAPA (ESYRCE, 2020).

El **rendiment del regadiu** és, naturalment, superior al del secà, amb notables diferències entre tipus de cultius i regions. Cal tenir en compte que les diferències regionals de rendiment poden arribar a ser molt importants en determinats cultius, fins i tot entre parcel·les localitzades a una certa proximitat, ja que, a més del reg, molts altres factors incideixen en el rendiment (orientació de la parcel·la, factors ambientals, fertilitzants, etc.). A tall d'exemple, la taula següent mostra el rendiment mitjà del regadiu i del secà, mesurat com el nombre de quilos de producció per hectàrea, de tres cultius representatius i molt estesos en la geografia espanyola: el raïm de transformació (vi), l'oliva d'almàssera (oli d'oliva) i el blat tou.

Rendiment del secà i del regadiu de tres cultius representatius

CA	VINYA (raïm de transformació)			OLIVAR (oliva d'almàssera)			BLAT TOU		
	Secà (kg/ha)	Regadiu (kg/ha)	Rendiment regadiu/secà	Secà (kg/ha)	Regadiu (kg/ha)	Rendiment regadiu/secà	Secà (kg/ha)	Regadiu (kg/ha)	Rendiment regadiu/secà
Andalusia	6.329	5.258	0,8	3.485	5.589	1,6	3.079	3.965	1,3
Aragó	5.065	6.546	1,3	835	4.204	5,0	3.666	5.934	1,6
Astúries	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Balears	2.175	3.551	1,6	1.641	2.914	1,8	2.313	4.773	2,1
C. Valenciana	5.794	7.222	1,2	1.784	2.909	1,6	2.601	4.667	1,8
Canàries	4.536	7.457	1,6	-	-	-	-	-	-
Cantàbria	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Castella i Lleó	4.264	7.285	1,7	1.966		0,0	4.509	5.828	1,3
Castella-la Manxa	6.158	11.028	1,8	1.511	4.090	2,7	2.594	5.151	2,0
Catalunya	6.531	8.222	1,3	878	1.972	2,2	4.533	5.947	1,3
Extremadura	3.334	6.060	1,8	830	5.877	7,1	2.625	3.132	1,2
Galícia	6.350	11.271	1,8	-	-		3.104	-	-
La Rioja	7.233	7.879	1,1	3.012	5.216	1,7	5.711	5.225	0,9
Madrid	4.685	2.507	0,5	1.014		0,0	3.555	3.854	1,1
Navarra	7.395	7.834	1,1	6.136	15.588	2,5	5.559	6.416	1,2
País Basc	-	-	-	1.242	1.224	1,0	6.114	-	-
R. de Múrcia	1.684	4.342	2,6	1.598	4.121	2,6	2.559	-	-
ESPANYA	**5.604**	**9.486**	**1,7**	**2.432**	**5.332**	**2,2**	**4.033**	**5.573**	**1,4**

Font: CaixaBank Research, a partir de dades del MAPA (ESYRCE, 2020).

El rendiment del regadiu és superior al del secà, amb notables diferències entre tipus de cultius i regions

Els fons NGEU: un nou impuls a la modernització del regadiu

El **Pla per a la millora de l'eficiència i la sostenibilitat en regadiu** (inversió 1 del Component 3 del Pla de Recuperació, Transformació i Resiliència, PRTR) contempla la inversió de 563 milions d'euros en la modernització de més de 100.000 hectàrees de regadius existents.[18] El 2021, ja es van mobilitzar uns 260 milions d'aquesta partida, que corresponen a la primera fase del programa de modernització de regadius que executa la Societat Estatal d'Infraestructures Agràries (Seiasa). El Pla prioritza les actuacions amb un impacte elevat sobre la sostenibilitat ambiental o amb un component innovador important, com la incorporació de tecnologies i d'eines digitals a les comunitats de regants per assolir un reg més eficient.[19] Pel que fa a les actuacions amb un elevat impacte mediambiental, es prioritzen les actuacions de modernització de regadius que incloguin la generació d'autoconsum elèctric amb fonts d'energia renovable, utilitzant, per exemple, les infraestructures de canalització de l'aigua per generar energia elèctrica, o bé actuacions que utilitzin fonts d'aigua no convencionals, com les aigües residuals regenerades o les aigües dessalinitzades.[20]

Els fons NGEU prioritzen les modernitzacions de regadius amb més impacte ambiental i que incorporin l'ús de noves tecnologies

18 Aquesta quantitat puja a 704 milions d'euros si s'inclouen les aportacions previstes de les comunitats de regants.

19 El Sistema d'Informació Agroclimàtica per al Regadiu (SiAR) ofereix informació sobre les demandes hídriques dels cultius amb reg i permet l'optimització en l'ús de recursos hídrics.

20 Vegeu MITECO (2020), «Fomento de la reutilización de las aguas residuales – Informe complementario».

La modernització dels regadius hauria d'ajudar a complir la normativa comunitària Directiva Marc de l'Aigua, ja que contribueix a la protecció de les aigües superficials mitjançant la reducció de la seva extracció per a reg. A més a més, també pot ajudar a complir els objectius de la Directiva de Nitrats[21] i els de reducció de la contaminació del sòl per l'ús de fitosanitaris, ja que la implantació de sistemes de reg per aspersió i per degoteig permeten una aplicació en l'aigua de reg de fertilitzants i fitosanitaris en la dosi estrictament necessària i en el moment en què el cultiu la necessita. L'ús d'aigües regenerades, que ja contenen nutrients, també permetria una reducció en l'ús de fertilitzants. Tot això seria coherent amb les polítiques de la UE emmarcades dins el Pacte Verd Europeu, com són l'estratègia De la Granja a la Taula o l'estratègia europea d'adaptació al canvi climàtic.

El PRTR també compta amb un important impuls reformista, que acompanya el pla d'inversions. En aquest àmbit, el Govern proposa establir la **Taula Nacional del Regadiu**, un mecanisme de governança a nivell nacional que permeti a tots els representants de les Administracions públiques i als sectors afectats promoure i facilitar la cooperació, la consulta i l'intercanvi d'informació sobre tots els aspectes relacionats amb el regadiu. D'altra banda, es crearà l'**Observatori de la Sostenibilitat del Regadiu**, que tindrà com a funció proporcionar dades objectives sobre l'impacte econòmic, social i ambiental dels regadius sobre el territori.[22]

En definitiva, el regadiu és essencial per a la producció agrària, és clau per a la seguretat alimentària i és un pilar fonamental del desenvolupament rural. La seva modernització ha estat la gran aposta per aconseguir una agricultura competitiva, rendible i eficient en el consum de l'aigua. Amb visió de futur, els escenaris de canvi climàtic per a Espanya preveuen una menor disponibilitat d'aigua (amb una reducció entre el 12% i el 40% dels recursos hídrics disponibles, segons les regions, abans del final del segle) i una distribució més irregular de les pluges, de manera que és imprescindible continuar millorant l'eficiència i la sostenibilitat del regadiu.

21 Al desembre del 2021, la Comissió Europea va decidir enviar Espanya el TJUE per no haver adoptat prou mesures en relació amb la contaminació de nitrats procedents de fonts agràries. Els fluxos de retorn de reg es consideren els majors contribuents difusos (no puntuals) de la contaminació de les aigües superficials i subterrànies.

22 El 9 de març del 2022, el Ministeri d'Agricultura, Pesca i Alimentació va treure a consulta pública el projecte de reial decret de creació de la taula i de l'observatori del regadiu.

EL SECTOR DE L'OLI D'OLIVA A ESPANYA

Un paper fonamental econòmic, mediambiental, cultural i gastronòmic

LIDERATGE A NIVELL MUNDIAL

EN SUPERFÍCIE D'OLIVERAR:

- **2,77** milions d'hectàrees, el 27% del total mundial, aprox.
- **16%** de la superfície de cultiu total
- **93%** d'aquesta superfície destinada a oli

EN PRODUCCIÓ:

- **1,39** milions de tones, el 46,1% del total mundial. Campanya 2020-2021

EN EXPORTACIÓ:

- **1,06** milions de tones / **3.200** milions d'euros

EN PRODUCCIÓ D'OLI D'OLIVA ECOLÒGIC

- **223.000** hectàrees d'oliverar, aprox. / **218.000** per a oli, aprox.
- **326.000** tones / **322.200** per a oli

Dada del 2020

Superàvit comercial de **2.800 milions €** (0,23% del PIB)

TEIXIT EMPRESARIAL ATOMITZAT I ELEVADA CONCENTRACIÓ GEOGRÀFICA

- **382.617 explotacions** oleícoles amb una dimensió mitjana molt baixa
- **1.830** almàsseres, **1.656** envasadores (gairebé el **90%** associades a almàssera), **63** *orujeras* y **26** refineries
- **32 DOP** (denominacions d'origen protegides) i **2 IGP** (indicacions geogràfiques protegides) d'olis d'oliva verge extra repartides per tot el país
- **Andalusia** concentra el 60% de la superfície i el 80% de la producció (gairebé la meitat a Jaen), seguida de molt lluny per Castella-la Manxa (el 9,5% de la producció) i per Extremadura (el 3,2%)

NORMALITZACIÓ DESPRÉS DEL FORT IMPACTE DE LA COVID-19

La meitat de les vendes interiors s'efectuen en **supermercats/ autoserveis.**

Arran de la pandèmia, el 2020

Es va disparar el consum a les llars **+15,6%** (en volum)

Es van alentir les exportacions **+4,4%** (en volum)

En 2021 **el consum nacional va tornar als nivells previs a la crisi.** Les exportacions van recular el 5,3% en volum, però van augmentar el 16,5% en termes de valor, gràcies al repunt dels preus, en un context de menor producció dels principals països competidors.

FEBLESES I FORTALESES

- **Baix preu mitjà** de les exportacions, tot i que, en els últims anys, han guanyat pes les destinacions amb un preu més alt.
- **Escàs aprofitament** del valor afegit: vendes majoritàries a granel.
- **Elevada diversificació** geogràfica de les exportacions.

CaixaBank Research

Nota: Dades del 2021, en relació amb una altra indicació.
Font: CaixaBank Research, a partir de dades del MAPA, de Datacomex i del COI.

Sector de l'oli d'oliva

Oli d'oliva espanyol: l'or líquid que cal posar en valor

El sector oleícola, amb una arrelada tradició al nostre país, és un dels més rellevants del sector agrari espanyol i juga un paper fonamental des del punt de vista econòmic, mediambiental, cultural i gastronòmic. A més de ser font de rendes i d'ocupació a moltes zones rurals, contribueix a la cohesió territorial i social i a la lluita contra la despoblació, l'erosió del sòl i el canvi climàtic. És un sector format per empreses petites, la qual cosa dificulta les economies d'escala i la capacitat d'innovació. La principal basa del sector és l'elevat potencial que ofereixen els mercats mundials per a un producte cada vegada més demandat per la seva qualitat i per les seves propietats. Per aprofitar aquest avantatge competitiu, cal millorar l'orientació al client final, potenciar la diferenciació que aporti valor afegit i defensar el lideratge i el posicionament de marca als mercats internacionals.

El paper del sector oleícola a Espanya

Amb gairebé 340 milions d'oliveres, Espanya és líder mundial en superfície, en producció, en comercialització i en exportació de productes de l'oliverar, tant olives com, en especial, oli, a la fabricació del qual destina més del 90% de la superfície conreada i de la producció d'oliva. El 23% de la producció total d'oli d'oliva és ecològic, un producte cada vegada més demandat i que s'emmarca en les pràctiques de l'agricultura sostenible.

El sector oleícola es caracteritza per l'atomització, un handicap que en llasta la competitivitat i limita la capacitat de negociació dels productors

L'oleícola és un sector molt atomitzat, amb un nombre elevat de participants al llarg de les diferents fases de la cadena de valor.[23] En primer lloc, hi ha més de **380.000 explotacions** amb una dimensió mitjana molt baixa (7 hectàrees): el 52% tenen menys de 5 hectàrees i només el 16,5% en tenen més de 20;[24] gairebé el 87% de les explotacions, amb el 76% de la superfície, són de secà.

23 MAPA (2021), Estudio de la cadena de valor del aceite de oliva virgen extra en España. Campañas 2018-2019 y 2019-2020.

24 INE (2020), Encuesta sobre la estructura de las explotaciones agrícolas (any 2016), i MAPA (2020), Ficha Sectorial por Orientación Técnico Económica (OTE), Olivar (dades del 2017).

Agroalimentari

En el procés industrial d'elaboració de l'oli, s'enquadren més de 3.500 agents, entre almàsseres, envasadores, *orujeras*/extractores i refineries.[25] A més a més, hi ha una àmplia gamma d'indústries vinculades al sector: d'una banda, les que proporcionen adobs i fitosanitaris, maquinària, equipaments, instal·lacions, etc.; de l'altra, les que utilitzen olis d'oliva com a entrades, ja siguin del propi sector alimentari o del farmacèutic i de la cosmètica.

El model cooperatiu està molt estès,[26] sobretot en les primeres etapes de l'elaboració d'oli: les cooperatives representen al voltant del 50% de les almàsseres, que produeixen gairebé el 70% dels olis d'oliva d'Espanya, i al voltant del 40% de les envasadores, que tenen una dimensió reduïda i un paper escàs al mercat, en contrast amb les grans societats mercantils.

Pel que fa e les **empreses del sector de la distribució**, encarregades de la comercialització de l'oli, els supermercats i els autoserveis concentren gairebé la meitat de les vendes, seguits, a gran distància, pels hipermercats i per les botigues descompte.

25 MAPA (2021), Informe mensual de la situación del mercado del sector del aceite de oliva. Campaña 2020-2021.

26 El 35% de les cooperatives del sector agroalimentari a Espanya es dediquen a l'elaboració d'oli d'oliva i són la segona producció més important dins el cooperativisme en termes de facturació directa, amb el 15% del total el 2019. OSCAE (2020), *El cooperativismo agroalimentario español. Informe socioeconómico 2019*. Cooperativas Agroalimentarias de España.

Vendes d'oli d'oliva per canals de distribució

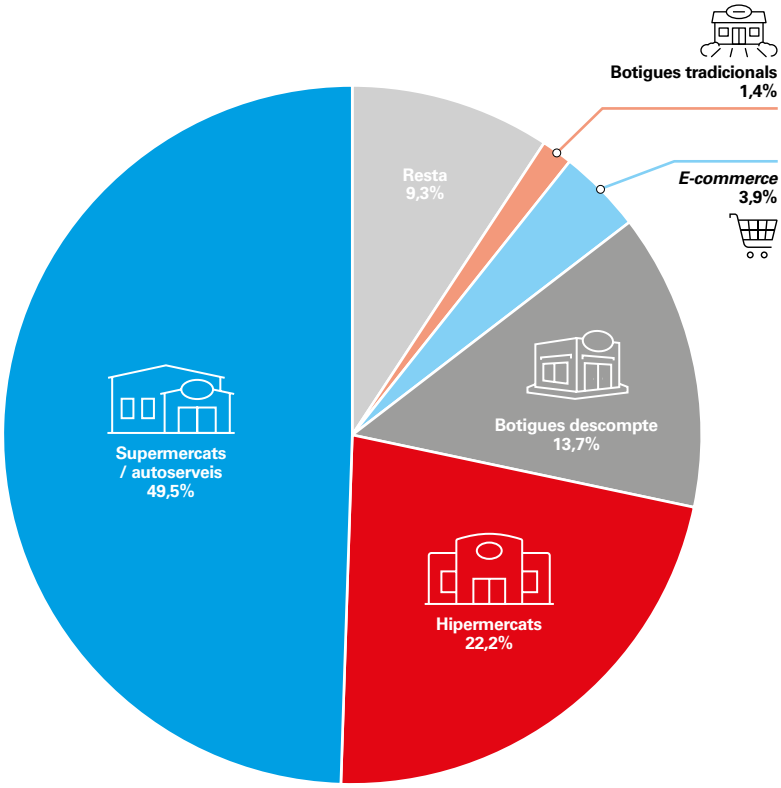

Nota: Dades en volum acumulades de 12 mesos fins al novembre del 2021.
Font: CaixaBank Research, a partir de dades del MAPA.

El consum d'oli es va normalitzar el 2021, després de l'extraordinari any anterior

Arran de les restriccions per contenir la pandèmia, el 2020, les llars van incrementar de manera extraordinària el consum d'oli d'oliva (el més consumit per les famílies espanyoles),[27] el 15,6%, gairebé fins als 214 milions de litres, la xifra més alta en quatre anys. L'augment en valor va ser molt menor, del 3,2%, gairebé fins als 541 milions d'euros, a causa de la forta reculada del preu mitjà, el 10,8%, fins als 2,53 €/litre, el mínim des del 2012. Per canals de distribució, en un context de creixements pràcticament generalitzats, llevat de la botiga tradicional, destaca, en especial, l'*e-commerce*, amb un extraordinari augment del 67,6% (el 4,2% del total).

27 MAPA (2021), *Informe anual de consumo alimentario 2020*. El MAPA ja no publica el consum del canal HORECA i només fa referència a l'oli utilitzat per amanir fora de la llar, que, el 2020, es va enfonsar el 41,8%.

L'oli d'oliva és el més consumit per les llars, amb el 35% del volum total, i la seva demanda es caracteritza per una elevada sensibilitat al preu

Al llarg del 2021, arran del menor temps d'estada a la llar, de la reobertura del canal HORECA i de la disminució de les compres per al rebost, es va observar un canvi de tendència en el consum d'oli, que va anotar una reculada del 12,7% interanual (dades acumulades de 12 mesos fins al novembre). No obstant això, el fort encariment del preu mitjà (el +10,1%) va esmorteir el descens en termes de valor (el –3,9%).

Consum d'oli d'oliva per canals de distribució

Índex (100 = 2019)

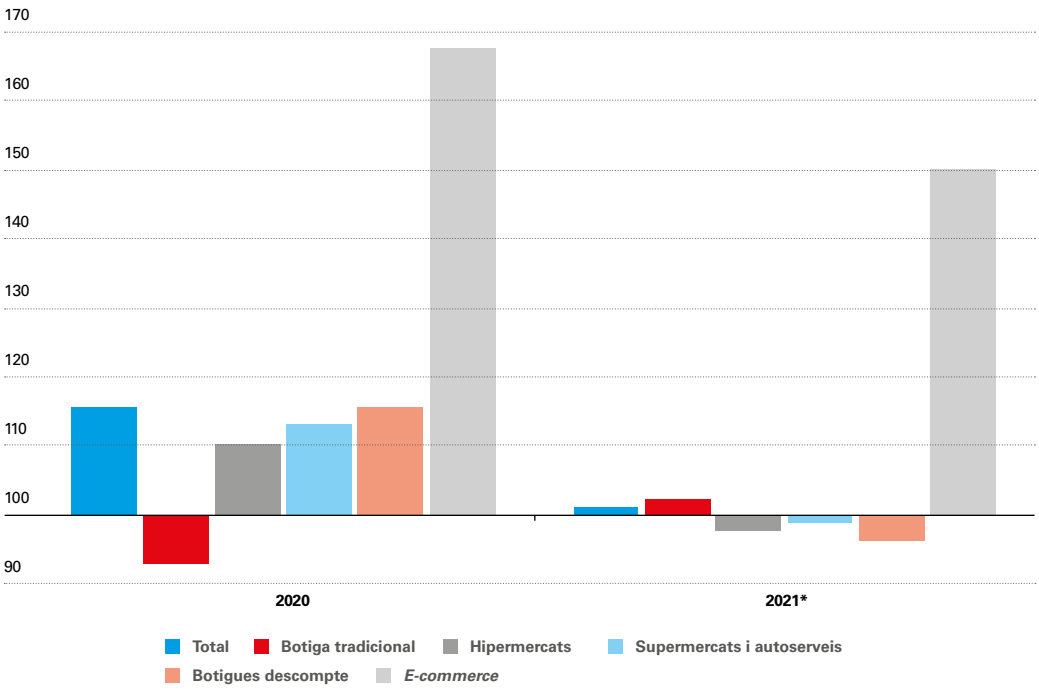

Notes: Dades en volum. (*) Dades acumulades de 12 mesos fins al novembre, llevat de l'e-commerce (fins al setembre).
Font: CaixaBank Research, a partir de dades del MAPA.

La normalització de les vendes d'oli el 2021 és extensible a gairebé tots els canals, llevat de la botiga tradicional, on van créixer el 10,2% i van superar els nivells prepandèmia. En el cas de l'on-line, malgrat la reculada del 2021, les vendes se situen molt per damunt dels nivells del 2019 i mantenen una quota de mercat pròxima al 4,0%. En canvi, les vendes als canals principals (hipermercats, supermercats, autoserveis i botigues descompte) se situen una mica per sota dels nivells previs a la crisi.

Líder absolut en el comerç internacional d'oli d'oliva

El sector oleícola espanyol té una marcada orientació exportadora: gairebé el 80% de l'oli produït es destina al mercat exterior (més d'un milió de tones en la campanya 2020-2021), de manera que ocupa el tercer lloc entre les exportacions agroalimentàries del país, per darrere de la carn de porc i dels cítrics. Es ven a més de 160 països, tot i que el 81% del volum venut es concentra al *top 10*, amb Itàlia com a principal destinació de les vendes (el 28,2% del total). Els nostres socis de la UE reben el 57% del total, tot i que la seva participació s'ha reduït de forma notable (16 punts des del 2010), una mostra de la diversificació de les destinacions en els últims anys. En aquest sentit, com s'observa al gràfic següent, Espanya presenta una elevada diversificació geogràfica en les vendes a l'exterior, superior a la dels nostres principals competidors i que, a més a més, ha augmentat en els últims anys.

Elevada diversificació geogràfica de les exportacions d'oli d'oliva

Índex Herfindahl (*)

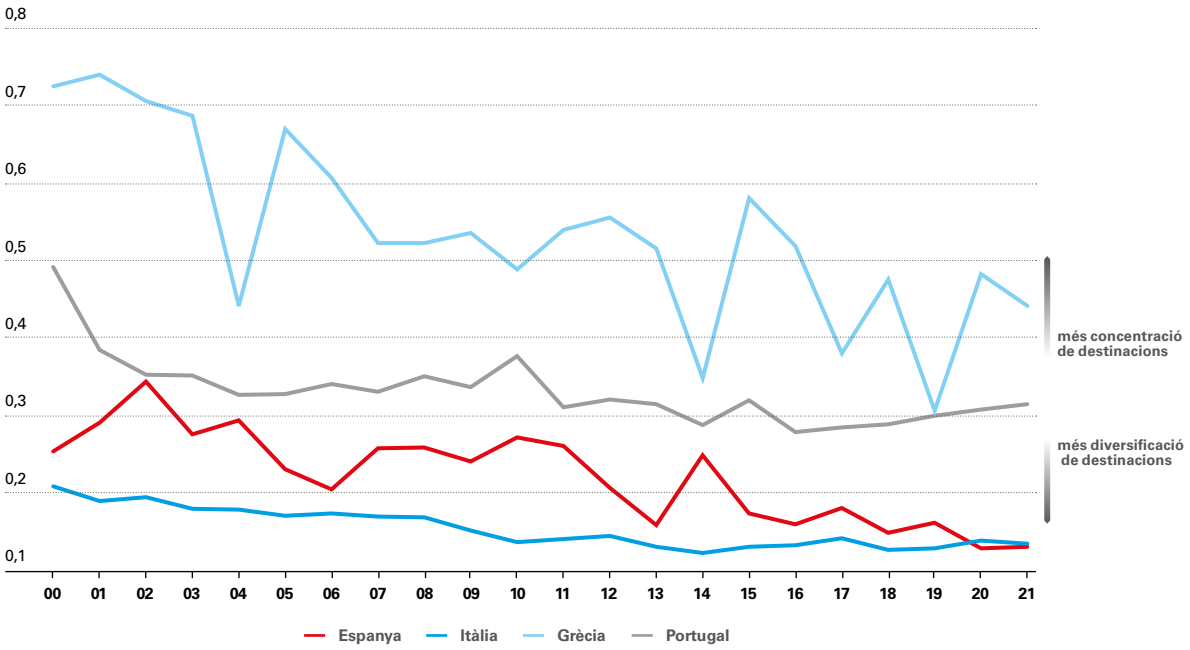

Notes: Dades en volum. (*) És la suma dels quadrats de les quotes de mercat de les destinacions de les exportacions en tant per 1.
Font: CaixaBank Research, a partir de dades de Datacomex i d'Eurostat.

Espanya té un sector exportador d'oli d'oliva potent i diversificat geogràficament, tot i que amb un problema de preus baixos

Espanya és el primer exportador mundial d'oli d'oliva, tant en volum com en valor, però, mentre que, en el primer cas, gairebé triplica les exportacions d'Itàlia, el segon país del *ranking*, la distància, en termes de valor, es redueix de forma considerable. L'explicació rau en els preus mitjans, molt superiors en el cas italià: 4,42 euros/kg per a la mitjana 2015-2021, en relació amb els 3,22 euros/kg per a l'oli espanyol.

Els menors preus mitjans d'exportació en relació amb els nostres competidors estan molt relacionats amb l'elevat pes del granel en les exportacions, al voltant de dues terceres parts del total,[28] que es destina, fonamentalment, a països de la UE,[29] sobretot a Itàlia, que l'envasen i el venen sota marques pròpies. Aquest és un dels principals problemes del sector: la pèrdua de valor afegit i de posicionament de marca que comporta la falta d'una estratègia adequada de comercialització, situació que altres competidors saben aprofitar (el cas d'Itàlia és paradigmàtic).

28 Caja Rural de Jaén (2021), *Informe Anual de Coyuntura del Sector Oleícola*. Campaña 2019-2020.

29 Amb dades de l'última campanya (MAPA), el preu mitjà de l'oli venut als nostres socis comunitaris és el 16% inferior al venut fora de la UE.

No obstant això, en els últims anys, el sector ha millorat el posicionament als mercats internacionals. Com s'observa al gràfic següent, alguns dels països que paguen un preu més alt (Alemanya, Austràlia, els EUA o Mèxic) han augmentat el pes en el total de les exportacions, tant en valor com en volum. Altres països –per sota del *top 10*, però també amb preus superiors a la mitjana– on la penetració de l'oli espanyol està augmentant són Corea del Sud, el Canadà o Rússia. En el cas de Portugal (segona destinació en volum dins la UE i tercera mundial), les exportacions assoleixen nivells històrics, tot i que el preu mitjà és el més baix de les principals destinacions. Al costat contrari, França, el Regne Unit[30] i, sobretot, Itàlia, amb preus inferiors, perden protagonisme.

(30) En aquest cas, l'enfonsament de les exportacions durant l'any passat (el –39,0%) pot estar motivat, en part, per les vendes avançades el 2020 pel temor que es produís un *brexit* sense acord.

Exportacions d'oli d'oliva al *top 10* de destinacions

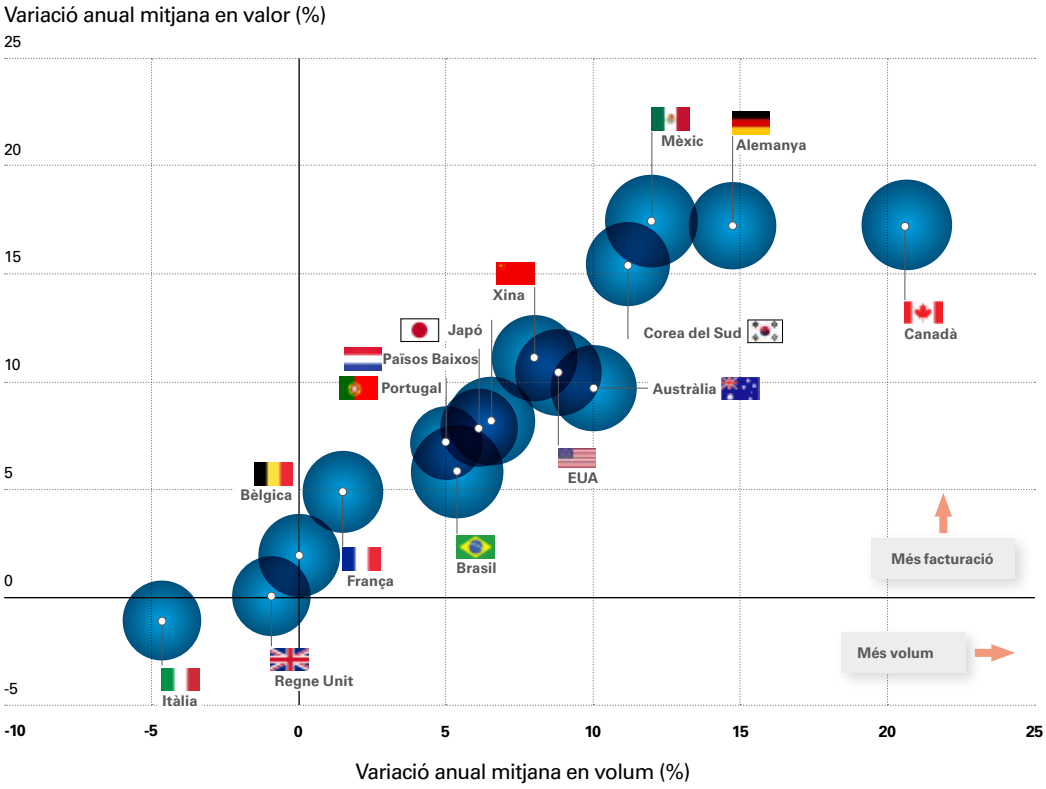

Notes: La dimensió de les bombolles indica el preu mitjà de l'oli d'oliva exportat. Dades mitjanes del 2015 al 2021.
Font: CaixaBank Research, a partir de dades de Datacomex.

Les vendes exteriors d'oli d'oliva es van veure afectades per la pandèmia, però s'han recuperat extraordinàriament bé en termes de valor, gràcies a l'increment del preu el 2021. En concret, les exportacions van anotar una caiguda del 5,1% en valor el 2020 i van encadenar tres anys de descensos consecutius (el –23,5% acumulat); no obstant això, en termes de volum, les vendes es van frenar sensiblement el 2020, però encara van anotar un creixement del 4,4%. Les vendes a l'exterior es van veure afectades no solament per l'ajust de la demanda en plena pandèmia, sinó també pels aranzels imposats a l'octubre del 2019 pels EUA,[31] la segona destinació de les exportacions. En aquest sentit, l'acord assolit amb la UE al juny del 2021 per suspendre els aranzels durant cinc anys, com a mínim, va ser una notícia excel·lent per al sector.[32] De fet, el 2021, es va produir un repunt intens de les exportacions d'oli d'oliva cap als EUA (el 10,0%). Si tenim en compte totes les destinacions, el 2021, les exportacions van repuntar el 16,5% en termes de valor (el 10,6% en relació amb el 2019); això es va produir en un context de menor producció dels principals països competidors,[33] de manera que els preus es van recuperar després de tres anys de tendència a la baixa (en termes de volum, les exportacions d'oli d'oliva van recular el 5,3% el 2021).

31 Aquests aranzels, del 25%, afectaven 113 categories de productes espanyols, que representen el 53,1% del total de productes exportats als EUA. Segons l'Associació Espanyola de la Indústria i el Comerç Exportador de l'Oli d'Oliva (Asoliva), durant l'any i mig que van estar vigents, Espanya va deixar d'exportar 80.000 tones d'oli i va perdre al voltant de 1.200 milions d'euros.

32 Es van mantenir els aranzels mitjans del 35% aplicats a l'oliva negra de taula, malgrat que la resolució d'aquest conflicte sembla propera, després de l'acceptació per part dels EUA d'un informe de l'OMC que ha conclòs que aquests aranzels són contraris a les normes d'aquest organisme.

33 La producció conjunta d'Itàlia, Grècia, Tunísia, Turquia, el Marroc i Portugal en la campanya 2020-2021 es va reduir el 27%. Alimarket (2022), *Informe 2022 del sector de Aceite de Oliva en España.*

S'agreugen els problemes de costos

El sector oliverer s'enfronta a alguns problemes intrínsecs, que tensionen els costos i en llasten la rendibilitat i la capacitat competitiva. En primer lloc, més enllà del lògic impacte de les condicions climatològiques (per exemple, la sequera que es va produir entre el final del 2021 i l'inici del 2022 ha deteriorat les perspectives de producció per a la campanya 2021-2022), la **variabilitat de les collites** d'oliva[34] influeix en els costos (i) d'explotació, en especial en les explotacions tradicionals no mecanitzables, que representen el 22% del total i tenen un rendiment inferior i uns costos superiors,[35] i (ii) d'extracció, sobretot a les almàsseres cooperatives, a causa de la menor flexibilitat per ajustar l'activitat i les plantilles. Això condueix, al seu torn, a una volatilitat elevada de les cotitzacions i dels preus del producte.

34 El fenomen de l'alternança de producció, del qual no es coneixen bé les causes, consisteix en el fet que, després d'un any de collita abundant, n'hi ha un altre en què la collita és petita.

35 El cost elevat de les explotacions tradicionals no mecanitzables les fa poc rendibles, fins i tot amb les ajudes procedents de la PAC. No obstant això, les administracions i les organitzacions empresarials estan treballant per defensar l'oliverar tradicional, ja que contribueix a la lluita contra el canvi climàtic i contra l'erosió del sòl i afavoreix el manteniment de la biodiversitat.

Rendiment i costos per tipologia d'explotació

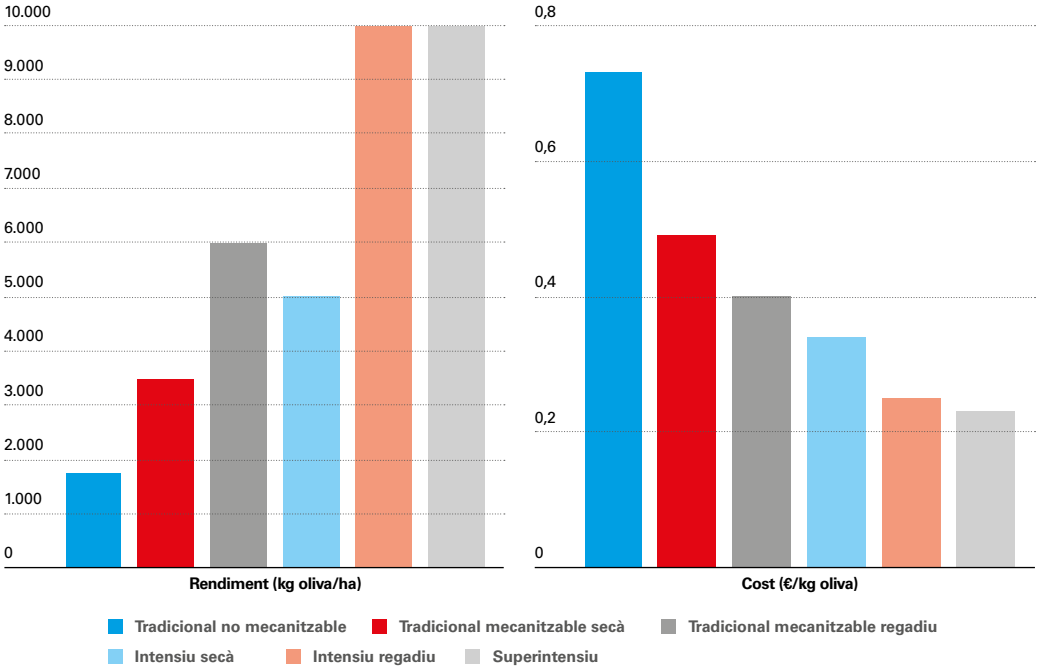

Notes: La diferència entre mecanitzable i no mecanitzable rau en el pendent del terreny: per damunt del 20%, no és possible la mecanització. L'oliverar tradicional té una densitat de plantació entre 70 i 120 oliveres per hectàrea, per sota de l'intensiu (més de 200) i del superintensiu (entre 1.000 i 2.000).
Font: CaixaBank Research, a partir de dades del MAPA.

Per esmorteir aquestes fluctuacions, el Govern va aprovar l'any passat una nova normativa,[36] que permetrà la retirada de producte en les campanyes amb un excés de producció. Des del sector també demanen apostar per la collita primerenca per regular l'oferta i esmorteir l'impacte de l'alternança de producció, ja que l'olivera es recupera millor. A més a més, avançar la recol·lecció de l'oliva genera olis d'oliva de més qualitat, la qual cosa, al seu torn, genera preus més alts.

36 Reial decret 84/2021, del 9 de febrer, pel qual s'estableixen les normes bàsiques per a l'aplicació de l'article 167 bis del Reglament (UE) núm. 1308/2013 del Parlament Europeu i del Consell, del 17 de desembre del 2013, regulador de les normes de comercialització de l'oli d'oliva.

Un altre handicap per a la rendibilitat sectorial és la dualitat del sistema de cultiu, amb explotacions tradicionals, amb un rendiment baix, i explotacions intensives i superintensives. A Espanya, gairebé la meitat de l'oliverar és tradicional mecanitzable i amb prou feines el 3% és superintensiu: en el primer cas, el rendiment per hectàrea se situa entre el 40% i el 65% per sota i el cost de producció pot arribar a ser el doble.[37] Malgrat que continua sent minoritari, en els últims anys, hem assistit a un augment notable de les hectàrees d'oliverar superintensiu –i també intensiu–, un sistema que facilita la mecanització. En definitiva, la intensificació i la mecanització dels cultius van de bracet i permeten augmentar la producció, reduir els costos i obtenir olis de més qualitat.

37 MAPA (2021), Estudio de la cadena de valor del aceite de oliva virgen extra en España. Campañas 2018-2019 y 2019-2020, i MAPA (2020), Encuesta sobre superficies y rendimientos de cultivos (ESYRCE). Análisis de las plantaciones de olivar en España, 2019.

Als problemes habituals del sector oleícola, com les sequeres o la variabilitat de les collites, s'afegeix ara l'encariment dels costos

Als problemes comentats més amunt, s'afegeixen, en els últims mesos, l'encariment dels costos logístics i de producció (gasoil, fertilitzants, envasos, aigua, nolis, etc.) i els colls d'ampolla en les cadenes globals de subministrament, que colpegen no solament l'oliverer, sinó el conjunt del sector agrari. El conflicte d'Ucraïna és un nou xoc energètic i retardarà la normalització del funcionament de les cadenes globals de valor. El risc és que aquestes tensions danyin la rendibilitat de les explotacions i dels productors i s'acabin traslladant als preus finals, en un sector amb marges molt estrets, amb el conseqüent impacte sobre la competitivitat i sobre el consum. Per la seva banda, l'encariment dels nolis marítims, per l'escassetat de contenidors, és un altre element distorsionador, que pot frenar el dinamisme exportador cap a destinacions puixants, com Àsia o els EUA.

L'aposta per la qualitat i pel valor afegit

Ha quedat demostrat que el sector oleícola espanyol té una enorme capacitat de producció, però ha de fer un pas més enllà i buscar una major orientació al mercat. Per aconseguir-ho, cal potenciar els atributs del nostre oli d'oliva, que siguin font de diferenciació, que donin valor afegit al producte i, molt important, que encaixin amb les demandes dels consumidors.

Espanya ha de buscar elements diferenciadors que aportin valor afegit a l'oli d'oliva

Una de les senyes d'identitat del nostre oli d'oliva és la qualitat, i Espanya ha decidit col·locar-se a l'avantguarda mundial en matèria d'exigència de qualitat. El 2021, es va aprovar una norma[38] que recull un seguit de requisits sobre traçabilitat, elaboració i envasament que permetrà potenciar la reputació de l'oli d'oliva espanyol al món i oferir la màxima transparència i garanties al consumidor. En virtut d'aquesta norma, el MAPA té operatiu, des de l'octubre del 2021, un sistema informatitzat en què s'han de registrar els moviments de l'oli a granel i els moviments interns entre les almàsseres, les refineries i les extractores.

(38) **Reial decret 760/2021, del 31 d'agost, pel qual s'aprova la norma de qualitat dels olis d'oliva i de l'oli d'*orujo* d'oliva.**

En els últims anys, sobretot amb la irrupció de la pandèmia, ha crescut la preocupació per la salut i per la cura del medi ambient. Això, al seu torn, ha afavorit el consum d'aliments considerats saludables –i l'oli d'oliva ho és– i l'aposta per productes ecològics i per la biodiversitat. Espanya és el primer productor mundial d'oli d'oliva ecològic, una fortalesa que s'ha de posar en valor.

Principals indicadors del sector agroalimentari

Variació anual, llevat que s'indiqui el contrari

	Mitjana 2000-2007	Mitjana 2008-2014	Mitjana 2015-2019	2020	2021	2022	Data de l'última dada
Indicadors d'activitat							
PIB total economia	3,7	-1,0	2,8	-10,8	5,0		4T 2021
VAB sector primari	1,4	0,6	2,1	4,3	-5,5		4T 2021
VAB indústria agroalimentària	3,6	-2,8	0,8	-	-		2018
Renda agrària (preus corrents)	3,0	2,1	3,6	1,4	2,3		2021
Índex de producció industrial: indústria manufacturera	1,4	-4,8	2,4	-10,3	2,3		gen.-22
Índex de producció industrial: alimentació	1,7	0,0	1,2	-4,8	5,9		gen.-22
Índex de producció industrial: begudes	2,3	-1,7	0,4	-9,0	6,3		gen.-22
Índex de la xifra de negocis: indústria manufacturera	5,5	-3,1	3,0	-12,0	16,0		des.-21
Índex de la xifra de negocis: alimentació	4,1	1,1	2,8	-2,0	8,4		des.-21
Índex de la xifra de negocis: begudes	4,6	-1,2	2,1	-16,2	13,0		des.-21
Indicadors de demanda							
Índex de vendes al detall: total economia	2,8	-4,0	2,3	-6,0	3,1		des.-21
Índex de vendes al detall: alimentació	1,5	-2,1	1,1	0,3	-0,8		des.-21
Despesa en alimentació	2,6	-2,1	0,4	4,6	-		2020
Pes de la despesa en alimentació (%)	14,7	15,1	15,1	17,9	-		2020
Mercat laboral							
Afiliats total economia	3,5	-2,1	3,1	-2,1	2,5	4,5	febr.-22
Afiliats sector primari	-1,4	-0,6	0,4	-1,6	-0,3	-4,1	febr.-22
Afiliats indústria agroalimentària	-	-0,8	2,9	-1,0	2,0	3,7	febr.-22
Ocupats total economia	4,3	-2,4	2,7	-2,9	3,0		4T 2021
Ocupats sector primari	-1,5	-2,3	1,6	-4,0	4,9		4T 2021
Ocupats indústria agroalimentària	-	-1,0	1,5	0,0	-2,7		4T 2021
Sector exterior							
Exportacions agroalimentàries	6,3	6,0	5,6	4,0	11,2		des.-21
Exportacions sector primari	4,7	5,1	5,3	3,5	8,8		des.-21
Exportacions indústria agroalimentària	7,3	6,6	5,7	4,2	12,6		des.-21
Importacions agroalimentàries	6,7	2,0	4,5	-5,6	15,8		des.-21
Importacions sector primari	5,2	2,2	4,5	-3,8	15,8		des.-21
Importacions indústria agroalimentària	7,6	1,8	4,5	-6,5	15,9		des.-21
Saldo agroalimentari (% del PIB)	0,1	0,4	1,0	1,6	1,5		4T 2021
Saldo sector primari (% del PIB)	0,2	0,2	0,4	0,6	0,5		4T 2021
Saldo indústria agroalimentària (% del PIB)	-0,1	0,2	0,6	1,0	1,0		4T 2021
Finançament							
Saldo viu de crèdit al sector primari	9,9	-5,0	3,9	4,0	1,9		3T 2021
Taxa de morositat del sector primari (%)	1,3	7,4	7,8	5,5	5,3		3T 2021
Saldo viu de crèdit a la indústria agroalimentària	10,4	-1,8	4,4	2,9	-2,2		3T 2021
Taxa de morositat de la indústria agroalimentària (%)	1,6	7,1	6,0	4,2	4,0		3T 2021

Nota: Els indicadors de demanda són a preus constants.

Font: CaixaBank Research, a partir de dades de l'INE, de Datacomex, de la Seguretat Social i del Banc d'Espanya.

Agroalimentari

CaixaBank Research

L'*Informe Sectorial* i la resta de publicacions de CaixaBank Research estan disponibles a la web: www.caixabankresearch.com. Mitjançant els nostres estudis, intentem estimular el debat i l'intercanvi d'opinions entre tots els sectors de la societat i afavorir la divulgació dels temes clau de l'entorn socioeconòmic del nostre temps.

INFORME MENSUAL
Anàlisi de la conjuntura econòmica espanyola, portuguesa, europea i internacional i de l'evolució dels mercats financers, amb articles especialitzats sobre temes clau de l'actualitat.

IS TURISME
Seguiment semestral del sector turístic espanyol, a partir de l'anàlisi dels principals indicadors econòmics i del *big data.*

IS IMMOBILIARI
Seguiment semestral del sector immobiliari espanyol, a partir de l'anàlisi dels principals indicadors econòmics i del *big data.*

INFORME DE CONSUM
Anàlisi de la recuperació del consum a Espanya el 2021, un cop superat l'impacte de les restriccions a causa de la pandèmia.

IS INDÚSTRIA MANUFACTURERA
Seguiment de la indústria manufacturera espanyola i del sector de l'automòbil, a partir de l'anàlisi dels principals indicadors econòmics.

IS COMERÇ AL DETALL
Seguiment del comerç al detall a Espanya, amb èmfasi en les perspectives del consum, de l'*e-commerce* i de la inversió immobiliària detallista.

ICDS 2020
Índex que mesura el grau de digitalització de les empreses espanyoles en relació amb la frontera tecnològica europea.

www.caixabankresearch.com research@caixabank.com @CABK_Research Newsletter

L'*Informe Sectorial* és una publicació de CaixaBank Research que conté informacions i opinions procedents de fonts que considerem fiables. Aquest document té un propòsit merament informatiu, de manera que CaixaBank no es fa responsable en cap cas de l'ús que se'n pugui fer. Les opinions i les estimacions són pròpies de CaixaBank i poden estar subjectes a canvis sense notificació prèvia. Es permet la reproducció parcial de l'Informe Sectorial sempre que se citi la font de manera adequada i sigui remesa una còpia a l'editor.

© CaixaBank, S.A., 2022

DUN 2022

#MésAjuts #MésDigital

Tramitem la DUN per tu i t'avancem els ajuts *on-line*

paralimpicos

NRI: 4116-2021/09681

A AgroBank tot són facilitats per a tu, perquè quan es tracta dels ajuts de la DUN, t'ajudem a tramitar-los. I perquè en pots sol·licitar la bestreta des d'on vulguis a través de CaixaBankNow **i, a més, emportar-te[1] aquest altaveu i assistent intel·ligent Google Nest Hub** (5.000 unitats).

AgroBank,
amb tu per continuar creixent

@AgroBank_CAT
www.CaixaBank.cat/agrobank

AgroBank

1. Promoció vàlida de l'1-2-2022 al 14-5-2022 o fins que se n'exhaureixin les existències (5.000 unitats). A efectes fiscals, aquesta promoció té la consideració de guany patrimonial, no hi ha pagament en efectiu. Oferta per la contractació del préstec de bestreta de la DUN amb un import superior a 3.000 €. La concessió de l'operació està subjecta a l'anàlisi de la solvència i de la capacitat de devolució del sol·licitant, en funció de les polítiques de risc de l'entitat.

CaixaBank
Research